

Xebatên Kurdolojîyê Li Zanîngeha Bîngolê (2014-2018)

M. Zahir Ertekin¹
Şerîf Gûzel²

Puxte: Xebatên kurdolojîyê xwe dighinînin sedsala 17em û îro jî çalak berdeyam in. Çi bi rêya sazîyên sîvîl, çi bi rêya sazîyên fermî yê dewletan, li dormedora cihanê xebatên kurdolojîyê dimeşin. Me di vê nivîsarê de berê xwe daye xebatên Kurdolojîyê li Zanîngeha Bîngolê yê ji sala 2014 heta sala 2018an. Di van salan de, li vê zanîngehê, xebatên di vî warî de hatine kirin bûne naveroka vê gotarê. Di serî de, em li ser tezên kurdolojîyê yê lisans û masterê sekinîn. Piştî em ketin nava gotarên hekemî yê akademik ên vê zanîngehê. Paşê jî berhem û sempozyûmên ku di vê qadê de hatine kirin û weşîyane, kete nava xebata me. Bi vî awayî me xwest em xebatên kurdolojîyê yê vê zanîngehê tomar bikin, îstatîstîkên wan derxin û wek metnekî amadekirî deynin ber destê peywendîdaran.

Peyvên Sereke: Kurdolojî, Zanîngeha Bîngolê, Tezên Masterê, Beşa Kurdî, Doktoraya Kurdî.

Bingöl Üniversitesi Kürdoloji Çalışmaları (2014-2018)

Özet: Kürdoloji çalışmaları 17. yüzyıla kadar uzanır ve günümüze kadar devam eden bir sürece sahiptir. Dünyanın değişik yerlerinde gerek sivil kuruluşlar gerek devletin resmi kurumları kürdoloji çalışmalarını yürütmüşlerdir. Biz bu çalışmada Bingöl Üniversitesi'nin 2014'ten 2018 yılına kadar olan kürdoloji alanında yaptığı çalışmalara yöneldik. Bu yıllar içerisinde üniversitenin bu alanda yaptığı çalışmalar makalenin içeriğini oluşturmaktadır. Bu amaçla öncelikle lisans ve yüksek lisans düzeyinde kürdoloji alanında yapılan tez ve bitirme ödevleri üzerinde duruldu. Daha sonra üniversite bünyesinde çıkarılan akademik hakemli makaleler toplandı. Son olarak bu alanla ilgili düzenlenen ve yayınlanan sempozyumlar ve eserler tarandı. Bu şekilde üniversitenin kürdoloji alanıyla ilgili çalışmalarını derlemek, istatistiğini çıkarmak ve yazılı metin haline getirip alanla ilgililenlere ulaştırmak istedik.

¹ Doç. Dr., Bingöl Üniversitesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, zahirertekin@hotmail.com, Orcid: <https://orcid.org/0000-0003-3519-9892>

² Öğr. Gör., Bingöl Üniversitesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatı Bölümü. serifguzel@bingol.edu.tr, Orcid: <https://orcid.org/0000-0003-3837-3155>

Anahtar Kelimeler: Kürdoloji, Bingöl Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezleri, Kürtçe Bölüm, Kürtçe Doktora.

Kurdology Studies in Bingol University (2014-2018)

Abstract: The history of Kurdology studies dates back to the 17th century and still it is in progress. Kurdish studies are carried out not only by civil institutions but also by official state institutions all over the world. In this article, we will discuss the Kurdish studies carried out at Bingöl University between 2014 and 2018. The studies carried out in Bingöl University during these years form the content of this article. First, we examined the master and undergraduate theses. Later, we discussed the articles published in the refereed academic journal of this university. Then, we examined the works and symposiums prepared by the university. By doing this, we wanted to record the Kurdish studies in the university, to compile the statistical information, and to present it to the concerned people as a ready text.

Keywords: Bingöl University, Master's Thesis, Kurdish Department, Kurdish Studies PhD

Destpêk

Xebat û lêkolînên derbarê kurdan de bi kurtaşî weke kurdolojî dikare bê pênasikirin. Zimanê kurdan bi hemû dîyalektan, mijara sereke û taybet a vê disîplînê ye. Çanda kurdan, siyaseta wan, rewşa civakî, aborîya wan, kevneşopîya wan, jîyan û toreyên wan, edebîyata wan, mêjûya wan û hwd. dikeve qada kurdolojîyê.³

Heta niha ji bîyanî û binecihan gelek kesan di vê qadê de kedên mezin dane. Meriv dikare ji wan kesên ku karê kurdolojîyê kirine lîsteyeke dûr û dirêj amade bike û li vir binivîse. Lêbelê emê tenê wek nimûne navên çend kesan zikir bikin. Ji bo kesên binecih, Celadet Alî Bedirxan, Marûf Xeznedar, Eladîn Seccadî, Hecîyê Cindî, Celîlê Celîl, Malmisanij, Rohat Alakom, dikare weke nimûne bê dayîn. Lê dema em kurdologên zimanzan ên binecih, li gorî dîyalektan dabeş bikin, em ê çend mînakên wiha karibin bidin. Ji bo dîyalekta soranî Tewfiq Wehbî (1891-1984) yekem kes e ku xebatên lêkolînî kirine. Wehbî di sala 1926an de *Gramera Kurdî* diweşîne. Pey re Gîw Mukrîyanî di sala 1950an de ferhengê bi navê *Rêber* diweşîne bi erebî-kurdî. Paşê di sala 1955an de vê berhemê bi çar zimanan diweşîne. Ji bilî van her du navên ku li ser soranî xebitîne çend navên din jî em dikarin bidin; Dr. Abdullah Hacî Maruf, Muhamed Mukrî, Qadirî Fetahî Qazî, Şêx Merduxî Kurdistanî, Sedîq Safîzade Borekeyî, Hejar, Cemal Nebez, M. E. Hewremanî, Hemîd Ferec, Tahir Sadîq, 'Îzedîn Mistefa Resûl û hwd.

³ Martin van Bruinessen, *Kürdolojinin Bahçesinde, İletişim*, İstanbul 2012, r. 18; Rohat, *Kürdoloji Biliminin 200 Yıllık Geçmişî (1787-1987)*, Weşanên Deng, İstanbul 1987, r. 9.

Di kurmançî de; Xelîl Xeyalî, **Ordîxanê Celîl, Qanadê Kurdo, Ebdullah Cewdet, Salih Bedirxan, Celadet Alî Bedirxan, Kamuran Bedirxan**⁴ û hwd. Lîsteya van navan dikare dirêjtir bibe.

Ji bo bîyanîyan jî navên sereke dikare wiha bête jimartin. Alexander Jaba, V. Vêliaminof-Zernov, James Baillie Fraser, Joseph von Hammer, Basil Nikitine, Vilademir Minorsky⁵ û Martin van Bruinessen.

Ji bo zazakî û zazayan Malmisanij⁶, Se'îd Veroj⁷, Roşan Lezgîn⁸, Mehmet S. Kaya,⁹ û Ercan Çağlayan¹⁰ dikare weke navên sereke bê nişandan. Hin lêkolîner yekem xebata kurdolojîyê ya nivîskî wek gramer û ferhenga Garzonî (1769-1787) **Grammatica e Vocabolario Della Lingua Kurda** dibînin.¹¹ Lê vê dawîyê derket meydanê ku *Tesrîfa Teremaxî* berî ya Garzonî ye û loma yekem xebata kurdolojîyê ev e.¹² Helbet li vir mebesta me ne ev niqaş e. Mebesta me ev e ku kurdolojî demeke dûdirêj e heye û îro jî aktif berdewam e.

Çima me di sernavê nivîsara xwe de peyva “kurdolojî”yê bi kar anî û me çima tenê negot “ziman û edebîyata kurdî”? Lewra dema ku me berê xwe da vê xebatê, me dît ku tezên li Enstîtuya Zimanên Zindî ya Zanîngeha Bîngolê tenê li ser ziman û edebîyata kurdî nehatine amadekirin. Di tezan de dîrok, çand û rewşa aborî a kurdan jî heye. Herwiha hin sempozyûmên ku li vê zanîngehê hatine weşandin, mijarên li ser dîroka kurdan, rewşa wan a siyâsî û aborî û hemû qadên ku dikevin ber kurdolojîyê, di hundirê xwe de dihewînin.¹³ Loma peyva “kurdolojî”yê ji bo vê xebatê guncavtir hate dîtin.

Li Tirkîyê yekem enstîtuya fermî ya kurdolojîyê di 10ê Berfanbara 2009an li Zanîngeha Artûklû ya Mêrdîn vebû. Ev enstîtu, ji wê rojê ve xebatên kurdolojîyê, bi taybet li ser ziman û edebîyatê berdewam dike. Ev enstîtu bi navê enstîtuya zimanên zindî hatîye avakirin.¹⁴ Piştî vê enstîtuyê, 3 enstîtuyên din jî hatine vekirin, bi heman nav û naverokê. Yek li Wanê yek li Sêrtê û yek jî li Bîngolê. Ji van her sêyan ya Sêrtê aktif nîne. Her duyên din çalakîyên xwe yên kurdolojîyê didomînin. Ya Wanê tenê mastera kurdî dimeşîne lê ya Bîngolê pir texlît û çalakîr xebatên xwe didomîne. Li Zanîngeha Dicleyê û Zanîngeha Muşê, enstîtuya

⁴ Nurullah Alkaç, <http://imp-news.com/tr/news/30517/universitelerde-kurdoloji-3> (pêgehîn: 22.11.2018)

⁵ Martin van Bruinessen, *Kürdolojinin Bahçesinde*, İletişim, İstanbul 2012.

⁶ Malmisanij hem di kurdolojîyê de him jî di warê nivîsîn, çap û weşana zazakî de wek serkirdeyekî dikare bête hesabandin. Ji 70 zêdetir xebatên wî hatine çapkirin.

⁷ Se'îd Veroj, di nêzdîroka kurdan de gelek kesayetên girîng bi belge, lêkolîn û ersîvan derxistiye ser qadê. Wek nîmûne; Mihemed Mihri Hilav, Abdurrahman Nacim, Mewlanzade Rifat, Du Bîrayên Bedirxanî: Celadet û Kamiran û w.d. Veroj, ev kesayet hemû wek pirtûk çapkirine.

⁸ Roşan lezgîn, <http://www.zazaki.net/> (pêgehîn: 11.11.2018)

⁹ Mehmet S. Kaya, *Zaza Kürtleri*, Rûpel Yayınları, İstanbul 2014.

¹⁰ Ercan Çağlayan, *Zazalar: Tarih, Kültür ve Kimlik*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2017.

¹¹ Rohat, *Kürdoloji Biliminin 200 Yıllık Geçmişi (1787-1987)*, Weşanên Deng, İstanbul 1987.

¹² Mela Eliyê Teremaxî, *Tesrîfa Teremaxî*, (Metn û Analîz: Merdan Newayî), Nûbihar 2018.

¹³ Bnr. *Kimlik Kültür ve Değişim Sürecinde Osmanlı'dan Günümüze Kürtler Sempozyumu*, Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl 2013; Jan Vandeburie, (çev.) Bedrettin Basuğuy, “O, İslam'ın Zaferi İçin Ne Çok Gayretliydi!” *Selahaddin-i Eyyubi'nin Kudüs Haçlı Krallığı'na Karşı Uyguladığı Strateji(1171-1187)*, r.147-158.

¹⁴ Bnr. <http://www.artuklu.edu.tr/yasayan-diller-enstitusu/enstitumuz> (pêgehîn: 02.11.2018)

zimanên zindî tune, lê bernameyên master û doktorayê di bin sîbera enstîtuya zanistên civakî de tên meşandin. Her sê jî di bin banê zanîngehan de vebûne.

Ji bilî enstîtuyan beşên kurdî jî vebûne ku dîsa ya yekem li Zanîngeha Artûklûyê, di sala 2010an de vebûye û di Zanîngeha Mûş û Bîngolê de jî heman beş vebûye û her sê jî aktîf in. Li Zanîngeha Wanê û Dicleyê jî beşên lîsansê yên kurdî di fermîyetê de hene, lê xwendekar nehatine girtin. Mijara vê nivîsarê bi taybet xebatên kurdolojîya zanîngeha Bîngolê ye. Loma em ê li ser kurdolojîya zanîngehên din ranewestin. Herwiha bi hemû layenan em ê berê xwe bidin xebatên kurdolojîyê yên vê zanîngehê, ne tenê yên beşa kurdî û enstîtuya zimanên zindî.

Lêkolînên herî girîng ên ku di vê nivîsarê de cih digirin xebatên master û doktorayê ne. Ev beşek e vê nivîsarê ye. Ev xebat jî li bin banê enstîtuya zimanên zindî tene meşandin.

Em ê di vê gotarê de tenê li ser xebatên enstîtuya zimanên zindî nesekinin. Herwiha em ê berê xwe bidin beşên lîsansê jî ku ew jî dudu ne. Lewra ev du sal e ku her du beş jî xwendekarên xwe mezûn dikin û di her du beşan de jî, di sala çarem de amadekirina teza lîsansê mecbûrî ye. Mamosteyên beşên zimanê kurdî û zazakî li zanîngeha Bîngolê, bêtir giranîyê didin ser folklorê kurdan û ji xwendekaran, li ser beşên din ên kurdî amadekirina tezan naxwazin. Loma gelek kelepûr û alavên folklorîk hatine berhevkerin bi saya xwendekarên lîsansa van beşan. Loma em ê tezên lîsansê jî bixin nava vê nivîsarê.

Em ê berê xwe bidin kovarên kurdolojîya Zanîngeha Bîngolê jî. Helbet em ê li ser xebatên derveyî Zanîngehê, yên ku mamoste û xwendekarên wan dimeşînin nesekinin. Tenê em ê li ser kovarên ku li ser navê beş an enstîtu an fakulteyan hatine derxistin bisekinin. Herwiha pirtûkên ku zanîngehê weşandine yên bi mijara me re têkildar, kovarên hekemî yên fakulteyên din û sempozyûm û konferansên ku hatine kirin û pirtûkên wan ên ku hatine weşandin jî di binê vê beşê de dê bînin nirxandin û îstatîstîkên mijarên têkildarî kurdolojîyê ye, di van weşanan/berheman de were ravekirin.

1. Zanîngeha Bîngolê û Bernameyên Têkildar bi Kurdolojîyê re

1.1. Zanîngehe Bîngolê

Zanîngeha Bîngolê¹⁵ di 2007an de ava bûye. Berî hingê bîngeha wê *Mekteba Bilind a Pîşeyî* bû ku di sala 1983an de girêdayî Zanîngeha Firatê hatibû vekirin. Zanîngeh, îro bi 8 fakulteyan, 2 peymangehên bilind, 5 mektebên bilind ên pîşeyî, 18 navendên lêkolînê û 4 enstîtuyan perwerdehiya xwe didomîne. Di vê zanîngehê de di heyama 2008-2009an de bi fakulteya zîra'etê, dest bi perwerdehiyê hatîye kirin Di nava 10 salan de sazgehîbûna xwe ya bîngehîn

¹⁵ Di xebatên kurdî yên Zanîngeha Bîngolê de, li ser peyva "Bingol" an "Çewlîg" konsesnusek ava nebûye. Di hin tezan de Bingol" di hinan de "Çewlîg" hatîye nivîsandin. Ji ber vê yekê di nava vê xebatê de wê herdu nav jî derkeîn pêşberî me.

temam dike û di nava zanîngehên Rojhilata Anatolyayê û Başûrê Rojhilatê Anatolyayê cîyekî taybet û girîng werdigire. Niha ji 15 hezaran zêdetir xwendekarê wê hene û ji hezarî zêdetir jî personelên îdarî li zanîngehê kar dikin. Bi dehan mamosteyên bîyanî jî li zanîngehê wek mamoste dişuxulin. Herwiha bi sedan xwendekarên bîyanî di asta lîsans, master û doktorayê de, li vê zanîngehê perwerde dibin. Gelek jî van xwendekaran mezûn bûne û vegeşiyane welatên xwe.¹⁶

1.2. Bernameyên Têkildar bi Kurdolojîyê re

1.2.1. Enstîtuya Zimanên Zindî ya Zanîngeha Bîngolê

Enstîtuya Zimanên Zindî li Zanîngeha Bîngolê di sala 2011an de vebûye û di 2012an de dest bi wergirtina xwendekaran kiriye. Di binê banê vê enstîtuyê de du binbeş hene. Yek ziman û edebîyata kurdî ya din jî ziman û edebîyata zazakî ye.¹⁷ Di binê banê her du binbeşan de hem master û hem doktora heye. Master jî dibe du beş. Yek mastera bitez yek jî ya bêtez.

1.2.1.1. Mastera Kurdî ya Bitez

Ji sala 2012an û vir ve xwendekarên mastera kurdî ya bitez, di binê banê enstîtuya zimanên zindî de perwerde dibin. Heta niha 25 xwendekaran tezên xwe qedandine û mezûn bûne. Di vê bernameyê de bi taybetî xwendekarên Kurdistana Iraqê jî serî lê didin û dixwînin. Heta niha 9 xwendekarên bîyanî jî vê bernameyê derçûne.

1.2.1.2. Mastera Kurdî ya Bêtez

Ji sala 2012an û vir ve xwendekarên mastera kurdî ya bêtez, di binê banê enstîtuya zimanên zindî de perwerde dibin. Heta niha 47 xwendekar tezên xwe qedandine, xwe parastine û mezûn bûne.

1.2.1.3. Mastera Zazakî ya Bitez

Ji sala 2012an û vir ve xwendekarên mastera zazakî ya bitez, di binê banê Enstîtuya Zimanên Zindî de perwerde dibin. Heta niha 21 xwendekar tezên xwe qedandine, xwe parastine û mezûn bûne.

1.2.1.4. Mastera Zazakî ya Bêtez

Ji sala 2012an û vir ve xwendekarên mastera zazakî ya bêtez, di binê banê enstîtuya zimanên zindî perwerde dibin. Heta niha 59 xwendekar tezên xwe qedandine, xwe parastine û mezûn bûne.

¹⁶ <http://www.bingol.edu.tr/tr/universitemiz/genel/tarihce> (pêgehîn: 02.11.2018)

¹⁷ <http://www.bingol.edu.tr/tr/akademik/enstituler/yasayan-diller-enstitusu/genel-bilgi> (pêgehîn: 02.11.2018)

1.2.1.5. Doktoraya Kurdî

Li Bîngolê, doktoraya kurdî bi awayekî hevpar hatiye damezirandin digel Zanîngeha Mûşê. Dayîna dersan û parvekirina xwendekaran di navbeyna du zanîngehan de tê kirin û li her du zanîngehan dersên doktoraya kurdî tên dayîn. Heta niha sê serdeman xwendekar hatine wergirtin. Xwendekarên binecih û bîyanî bi hev re di vê bernameyê de perwerde dibin.

2016	2017	2018	Bi Giştî
7	10	8	25

Tablo 1: Wergirtina Xwendekarên Doktorayê (Kurdî) li Gor Salan

1.2.1.6. Doktoraya Zazakî

Doktoraya zazakî tenê li ser navê Zanîngeha Bîngolê hatîye damezirandin. Dayîna dersan û parvekirina xwendekaran li Zanîngeha Bîngolê tê kirin. Di vê bernameyê de heta niha bîyanîyan bo xwendinê murace'et nekirine. Tenê zaza vê bernameyê tercih dikin. Heta niha sê serdem xwendekar hatine wergirtin.

2016	2017	2018	Bi Giştî
5	2	2	9

Tablo 2: Wergirtina Xwendekarên Doktorayê (Zazakî) li Gor Salan

1.2.1.7. Beşên Lîsansê

Beşên kurdî bi du navan weke binbeşên beşa ziman û edebîyata rojhilatê hatine avakirin. Yek ji wan ziman û edebîyata kurdî ye, ya din ziman û edebîyata zazakî ye. Beşa ziman û edebîyata rojhilatê jî di bin fakulteya Fen-Edebîyatê de hatîye damezrandin û ji bilî van her du binbeşên navborî, beşa ziman û edebîyata erebî jî çalak e. Niha ji bo beşa kurdî 5, ji bo beşa zazakî 3 û ji bo beşa erebî jî 6 mamoste karê perwerdehiyê berdewam dikin.¹⁸ Di malpera beşa kurdî de ji bo beşê vîzyoneke wiha hatiye pêşkêşkirin: "Zimanê kurdî (kurmancî) yek ji zimanê herî sereke yê Rohhilata Navîn û dunyayê ye. Ji ber ku li ser erdnîgarîyeke berfireh (Tirkîye, Îran, Iraq, Sûrîye, Ermenîstan û hwd.) belav bûye û ji aliyê hejmarek zêde mirovan ve tê axaftin, kurdîzanî êdî bûye hewcedarîyeke mezin.

Bi vê ramanê, zanîngeha me jî hewl da ku vê hewcedarîyê bi awayekî akademîk û rêkûpêk bi cih bîne. Beşa Ziman û Wêjeya Kurdî, li Zanîngeha Bîngolê de, di sala perwerde û hîndekarîyê ya 2013-2014an de, di bin banê Şaxa Makezanista Ziman û Wêjeyên Rohhilatî de hat damezirandin û niha 40 xwendekar tê de dixwînin. Di heman demê de, di beşa kurmancî de du peywirdarê hîndekarîyê

¹⁸ <http://www.bingol.edu.tr/tr/akademik/fakulteler/fen-edebiyat-fakultesi/bolumler/dogu-dilleri-ve-edebiyati-bolumu/genel-bilgi> (pêgehîn: 02.11.2018)

wekî mamoste û pispor kar û barê xwe didomînin. Dema ku xwendekarên me ji vê beşe destûryarî bigirin, wê bikaribin di zanîngeh û sazîyên dewletê de bi hêsanî kar bibînin. Her wiha xwendekarên me wê di qadeke berfireh de derfetên kar û xebatê bi dest bixin.”¹⁹

Helbet ev agahî ji bo sala yekê hatîye dayîn. Niha du serdem e ku beş mezûnan dide. Îsal (2018-2019) nifşa sêyem wê mezûnên xwe bidin. Heman rewş ji bo beşa zazakî jî derbasdar e.

Di malperê de ji bo beşa zazakî jî agahî wiha hatîye dayîn: “Beşê Zîwon û Edebîyatê Zazaki serra 2013 di bîya a. Ina beşa di, hiris yew wendekari qêy lisans omê gurewtîş. Mıyonê dersoni lisansi dı Gramerê Zazakî, Zıwonnasîyê, Tarixê Zıwonê Zazakî, Metnê Modern ê Zazakî û Metnê Klasik ê Zazaki esti. Ina beşa di, çar ma'lêmi ders doni. Armancê ina beşa, ze UNESCO zi diqqet ontu cı, Zazakî ha hedi hedi bena vini, en verni vinbîyayîşê zıwonê Zazaki bıyer û Edebîyatê Feki ya Zazakî pe nuştîş bıyeru binê qeydi. Bî ina ma wazeni wa Zazakî perwerdî û ta'lim dı bışuxıl. Wexta ze wendekari ina beşa ra bi mezuni, yi eşkeni hem daironê dewled dı û hem zi daironê xusison dı bıxebitên. Sera in daironê dı, mektebonê dewlet, mektebonê xususî, wadeyê çarnayîşî, ajansuni, nixweşxonî, daironê adlî û noteron dı yeno.”²⁰

2. Xebatên Kurdolojîyê Li Zanîngeha Bîngolê

Di vê beşê de em ê cih bidin tezên lîsans û masterê, kovar û gotarên din, kovarên akademîk ên Zîngeha Bîngolê de hatine çapkirin; sempozyûm, werger û xebatên din.

2.1. Tezên Mastirê

2.1.1. Mastira Kurdî ya Bitez

2014

1. Hüseyin Koyuncu, Di Hin Dîwanên Kurdî de Bandora Tesewifê.
2. Cahit Başaran, Kürt Dilinde Sözlükler.

2015

1. Abdurahim Pesen, *Helbesta Arjen Arî (Naverok-Şêwe-Binyad)*.
2. Yakup Aykaç, *Dîwana Hezîn (Metn, Lêkolîn û Ferheng)*.
3. Mehmet Bozkoyun, *Çend Çîrokên Herêma Şêxan (Metn-Analîz)*.
4. Zafer Açar, *Devoka Devera Filistanê*.
5. Semih Gezer, *Dîwana Mela Yasîn Yusrî (Metn û Lêkolîn)*.

2016

1. Ömer Delikaya, *Peyvsazî di Kurmancî de: Nêrîneke Giştî*.

¹⁹ <http://www.bingol.edu.tr/tr/akademik/fakulteler/fen-edebiyat-fakultesi/bolumler/dogu-dilleri-ve-edebiyati-bolumu/ana-bilim-dallari/kurt-dili-ve-edebiyati> (pêgehîn: 02.11.2018)

²⁰ <http://www.bingol.edu.tr/tr/akademik/fakulteler/fen-edebiyat-fakultesi/bolumler/dogu-dilleri-ve-edebiyati-bolumu/ana-bilim-dallari/zaza-dili-ve-edebiyati> (pêgehîn: 02.11.2018)

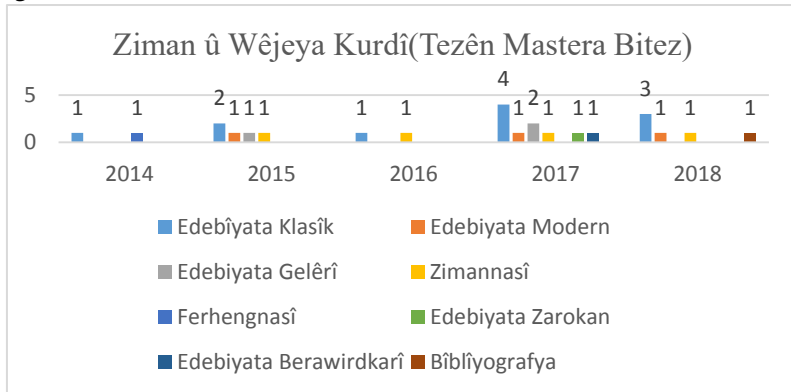
2. Seyfettin Aykaç, *Mela Mehmûdê Tîruwayî û Ferhengê Wî ya Menzûm (Metn û Lêkolîn)*.

2017

3. Sedat Gürsu, *Bingöl/Kiğı Yöresi Masal Örnekleri ve Tahlili*.
4. Türkan Tosun, *Edebîyata Zarokan di Kovara Nûbiharê de (1992-2010)*.
5. Hasan Akboğa, *Xelîfe Yûsif û Teqrîza wî (Metn û Lêkolîn)*.
6. Muhammed İkbâl Deniz, *Jîyana Seyîd 'Elîyê Findikî û Dîwana Wî*.
7. Cihan Turan, *Dîwana Fethî (Edîsyon, Metn, Krîtîk)*.
8. Farset Lafte Ridha Al-Kakî, *Rengdanewey Taybetmendîyekanî Sebka-î 'Iraqî le Şî'rekanî Melayê Cizîrî da*.
9. Hawkar Jameel Mohammed, *Binyadî Gêranewa le Dastanî Mem û Zînî Oskar Mann û Şanoyî Memê Alanî Ebdurehîm Rehmî Hekarî (Lêkolînewekî Berawirdkarîyê)*.
10. Hana Nawzad Faqe Ibrahim, *Gireke Rêzimanî û Ferhengîyekanî Kar le Zîmanî Kurdî û Farisî da*.
11. Saad Mikaeel Azeez, *Surrîyalîzm di Helbesta Nûxazî ya Kurdî de (bi nimûne Helbestên Sebah Rencder)*.
12. Nimet Baykal, *Çend Çîrokên Kurdî yên Dişîbin Çîrokên di Gulistana Sa'dî Şîrazî*.

2018

1. Derin Tahir Sabir, *Şî'rîyetî Şî'rî Kosarî*.
2. Zafer Atlı, *Zeynelabîdîn Zînar: Jîyan, Berhem û Senifandina Xebatên Wî*.
3. Nurettin Ertekin, *Tesewîf di Dîwana Şeyda de*.
4. Koser Omer Ahmad el Shateera, *Şakelîyekan û Rolîyan le Şî'rî Kurdî da; Şêx Ehmed be Nimûne*.
5. Shaduman Omar Salih, *Cuwankarî le Şî'rî Hewçerxî Kurdî da*.
6. Barzan Kanabi Taher, *Bas û Xwas Le Manşetî Hewal Rojnamekanî Xebat, Kurdistanî Nûwe û Rojname: Be Numûne Lêkolîneweyekî Simantîkî û Pragmatîkî*.

Grafîk 1: Hejmara Tezên Xilasbûyî li gor Sal û Cureyan

2.1.2. Mastira Zazakî ya Bitez**2014**

- 1- Semra Söylemez, *Melekan, Gaz ve Muradan Köyleri Zazacasının Ses Değişimi Yönünden Karşılaştırılması.*
- 2- Burçin Asna, *Bîngöl’de Zazaca Atasözlerinin Tahlili.*
- 3- Abdulkerim Bor, *Bîngöl Yöresi Zazaca Halk Türküleri.*
- 4- Şahap Yeşilkaya, *Edebîyatê Kirdkî (Zazakî) de Mewlid û Mehemed ‘Elî Hunî.*
- 5- Mehmet Aslanoğulları, *Lerch’in Zazakî Derlemelerinin Çevrimyazımı ve Türlerine Göre Sözcüklerin Tahlili.*

2015

- 1- Hatip Erdoğan, *Meseleyê Dormalê Darahênî (Metne-Tedqîq).*
- 2- Danyal Apuhan, *Vistunikunî Zazakîye Çewlig di Bawerî Bêbinî.*
- 3- Perihan Demir, *Zazakî de Derheqê Awanî û Antişî yê Karî Ser Yew Cigêrayîş.*
- 4- Özlem Kılıç, *Gramerê Zazakî de Derheqê Negatîfiye Yew Cigêrayîş.*
- 5- Muhsin Aygün, *Bîngöl Yöresinde Kullanılan Zazaca Hayvancılık Kavramları.*
- 6- Abdurrahman Yılmaz, *Zazaca-Türkçe Sözlük, Genç-Bîngöl Yöresi.*
- 7- Rıdvan Dolgun, *Mintiqaya Darahênî-Zikte de Termê Hacetan û Manayanê Hacetanê ke Cuya Rojane de Şuxulyene.*
- 8- Yusuf Aydoğdu, *Modern Zaza Hikayeciliği.*
- 9- Metin Çiftçi, *Eqîdenameyo Zazakî yê Mehemedê Hezanîyî (Metno Transkrîbekerde, Wekentiş û Açarnayîş).*

2016

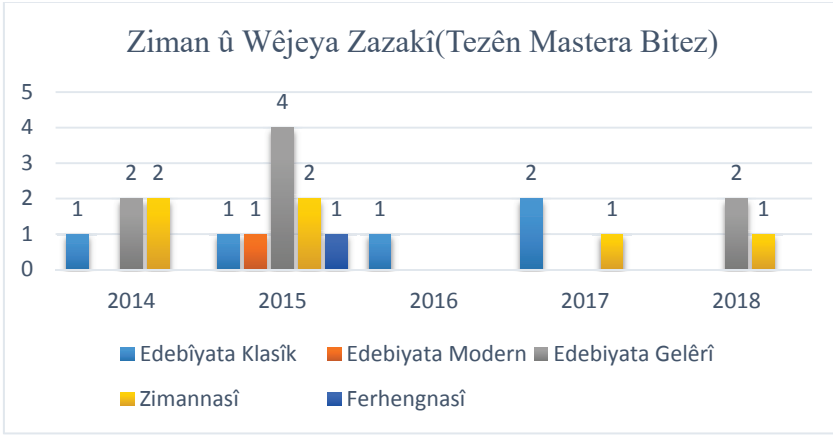
- 1- Murat Varol, *Dîwanê Melayê Cebexçurî (Metn û Tehlîl).*

2017

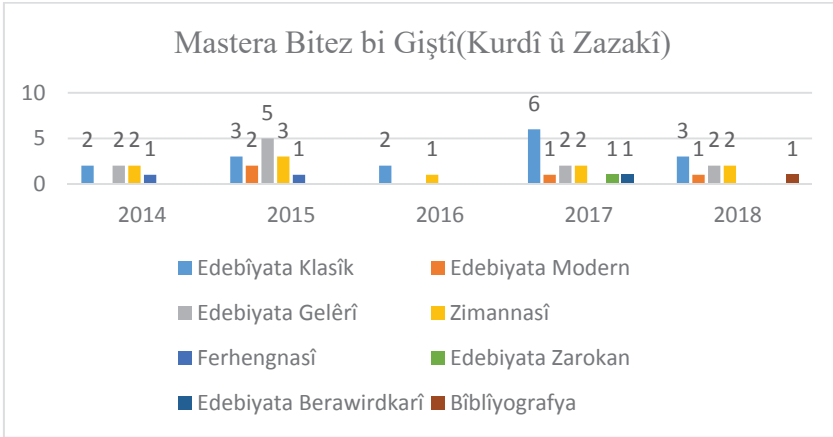
- 1- Ayetullah Karabayeser, *Zazakî di Wexti.*
- 2- İbrahim Dağılma, *Mewlidê Xasî û Hetê Me’na ra Wekentişê Mewlidî.*
- 3- Ahmet Gider, *Molla Muhammed Kavari Dîvânî'nda Din ve Tasavvuf.*

2018

- 1- Büşra Gökalp, *Bîngöl Masallarında -Seçilmiş Örneklerde- Sembolik Masal Çözümlemeleri.*
- 2- Şahap Laçın, *Zazakî de Zerfî û Goreyê Raweyan Şuxulnayîşê Zerfan.*
- 3- Hidayet Samuk, *Servi Bölgesi Folkloru.*

Grafik 2: Hejmara Tezên Xilasbûyî li Gor Sal û Cureyan

Grafik: 3 Hejmara Tezên Mastirê li gor Sal û Cureyan bi Giştî(Kurdî û Zazakî)

2.2. Projeyên Mastira Bêtez

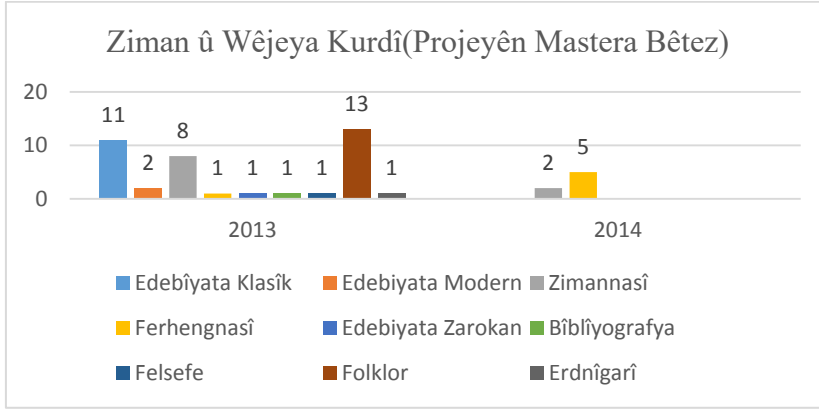
2.2.1. Projeyên Mastira Zîman û Edebîyata Kurdî ya Bêtez

2013

- 1- Şahin Çelik, *Zenbilfroş Destanî ve Tasavvuf*.
- 2- Mehmet Ali İnanç, *Mem u Zîn deki Edebi Sanatlar*.
- 3- Şerif Güzel, *Hawar Dergisinde Çocuk Edebîyatı Örnekleri*.
- 4- Muammer İkbâl Deniz, *Baba Tahîrin Şiirlerindeki Başlıca Söz Sanatları*.
- 5- Zafer Atlı, *Jîyan û Berhemên Nivîskarên Kurd ên ku di Sedasala 20an de Jîyane*.
- 6- Sedat Erdoğan, *Di Felsefa İslamê de Cihê Ehmedî Xanî*.
- 7- Abdullah Altındağ, *Kürt Edebîyatında Romancılık*.

- 8- Abdullah İnanır, *İyi Kötü Çatışması Bağlamında Kanon Bir Örnek: Zembilfroş*.
  - 9- Yılmaz Kaval, *Hakkâri ve Folkloru*.
  - 10- Mahmut Çiftçi, *Yapı Bakımından Filler*.
  - 11- Mehmet Öztunç, *Mehmet Uzun'un Romancılığında Geleneksel Kültürün İzleri ile Hikâye ve Masal Formu*.
  - 12- Gülnihal Pesen, *Şeyh Selim Efendi Divanındaki Bazı Edebi Sanatlar*.
  - 13- Mustafa Katıksız, *Kürtçe'de Kelime Grupları*.
  - 14- Yakup Yüksel, *Kürtçede Tamlamalar*.
  - 15- Ahmet Turan, *Dengbej Resonun Hayatı ve Eserleri*.
  - 16- Mehmet Bozaba, *Yayladere Bölgesinde Kullanılan Kürtçe Atasözleri*.
  - 17- Sabır Demir, *Mele Nurullahê Godîşkî*.
  - 18- Şükrullah Kaplan, *Bitlis Yöresinde Kullanılan Atasözleri ve Deyimler*.
  - 19- Bilal Taşkın, *Karlıova Yöresine Ait Hikâye Derlemeleri ve Konuşma Dilindeki Farklılıklar*.
  - 20- Halit Yılmaz, *Kürtçede İsimler*.
  - 21- Mehmet Veysi Karakeçili, *Şanlıurfa Yöresine ait Yemekler*.
  - 22- Mehmet Zîya Bingöl, *Zamirler*.
  - 23- Saadet Çiçek Bamja, *Kürtçede Cümle Çeşitleri*.
  - 24- Muhammed Şerif Azarkan, *Kürtçede Zarflar*.
  - 25- Mehmet Polat, *Kürtçe-Farsça Ortak Sözcükler*.
  - 26- Ahmet Aksu, *Melayê Cızîrî Divanında ve Mem û Zin de İblis Kavramı*.
  - 27- Mehmet Katar, *Melayê Cızîrî Divanında Musiki*.
  - 28- Murat Özbil, *Mem u Zin Adlı Eserin Tahlili*.
  - 29- Halil Sabak, *Kürtçe Zamirler*.
  - 30- İmdat Yaman, *Bitlis Yöresindeki Dengbejlerin Söyledikleri Kelamlar*.
  - 31- Kazım Çimen, *Zembilfroş Hikâyesinin Arketipsel Sembolizma Açısından İncelenmesi*.
  - 32- Cengiz Akyol, *Mehmet Uzun ve Edebi Şahsiyeti*.
  - 33- Süleyman Yılmaz, *Kürtlerin Coğrafyası*.
  - 34- Hidayet Yıldırım, *Ardahan Yöresi Kürtçe Deyimleri*.
  - 35- Arif Bingöl, *Ehmedî Xani Hayatı ve Eserleri*.
  - 36- İbrahim Kıymaz, *Ehmedî Xanide Aşk*.
  - 37- Ömer Afşin, *Bingölde Tarım ve Hayvancılıkta Kullanılan Aletler ve Kürtçe Karşılıkları*.
  - 38- Leyla Acar, *Seyyid Aliyê Fındık'ın Hayatı ve Divanı*.
  - 39- Çağdaş Topçu, *Melayê Cıziri Divanında Edebi Sanatlar*.
- 2014**
- 1- Melik Taşkın, *Kürtçede "N" Harfi İle Başlayan Kelimeler*.
  - 2- Veysi Sezer, *Lêker (Fiiller)*.
  - 3- Aynur Taşkesen, *Tewang (Bükün)*.
  - 4- Mehmet Gülli Çağmar, *Kürtçede "S" Harfi İle Başlayan Kelimeleri İnceleme*.

- 5- Cebrail Düzgün, Kürtçe (Kurmanci) "Z" Harfi İle Başlayan Kelimeleri Araştırma.
- 6- Neşet Bektaş, "L" Harfi İle Sözlük Oluşturma.
- 7- Recep Cetik, "G" Harfi İle Sözlük Oluşturma.

Grafik: 4 Hejmara Projeyên Xilasbûyî li Gor Sal û Cureyan

2.2.2. Projeyên Mastira Ziman û Edebîyata Zazakî ya Bêtez

172

2013

- 1- Mahmut Sezgin, Bingöl Yöresi Bilmeceleri.
- 2- Tunay Varol Özer, Bingöl Zazalarının Giyim Kültürü.
- 3- Abdulmutalip Kapar, Zazaca Zamanlar.
- 4- Fatma Özgökçe, Bingöl Yöresinde Okunan Mela Kamil Puexi'nin Zazaca Yazılmış Şiirleri Türkçe Çevirisi ve Şiirlerin Yorumu.
- 5- Büşra Gökalp, Türk Basımında Zazaca ve Zazalar.
- 6- Rıdvan Ayık, Zazalarda Yaşam Materyalleri.
- 7- Sinan Çibik, Zazacada İnanç Sistemi.
- 8- Fatih Çağlayan, Bingöl Zazacasında Tamlamalar.
- 9- İbrahim Dağılma, Zaza Dilinde Dilbilgisi Açısından İsimler.
- 10- Yunus Bürkük, Zazaca Cümle ve Cümle Çeşitleri.
- 11- Mustafa Çeçen, Rençber Aziz'in Hayatı.
- 12- Hayreddin Dervişoğlu, Zazacada Kullanılan Alfabeler.
- 13- Haşim Beroje, Genc'in Seyfan Köyünde Yer İsimleri.
- 14- Engin Artunç, Genç İlçesi Köylerinin Eski ve Yeni İsimleri.
- 15- Harun Bürkük, Bingöl Yöresinde Kejan Aşiretine Bağlı Köylerde Kullanılan Zazaca Atasözlerin İncelenmesi.
- 16- Seride Artan, Bingöl Yöresine Ait Uzun Hikâyeler.
- 17- Ali Karan, Arıcak (Mıyoran-Sumserkis) Hikâyeleri.
- 18- Hasret Orak, Zazalar ve Zazaca Hakkında Araştırma Yapan Yabancı Bilim Adamları ve Araştırmacılar.
- 19- Maşide Biricik, Zazaca Hikâye Tahlili.

- 20- Yunus Arslan, *Zazacada "A" Harfi İle Bařlayan Sözcükleri Toplama.*
- 21- Seyfettin Çintay, *Haso Çihancim Masalının Tahlili.*
- 22- Serhat Çağlayan, *Cümlenin Öğeleri.*
- 23- Tuba Çetkin, *Türkçe Bazı Sağlık Terimlerinin Zazaca Karřılıkları.*
- 24- Mustafa Sertdemir, *Zazacadaki Önekli Fiilerin Almancadaki Önekli Fiillere Benzeřmesi.*
- 25- řahin Çahan, *Farsça Zamanlar.*
- 26- Yüksel Polat, *Karakoçandaki Zazaların Zazacaya Bakışları.*
- 27- Nurettin Kaygısız, *Kawar Yöresindeki Muhtelif Hikâyelerin Tahlili.*
- 28- Zülküf Böçkün, *Piran Bölgesi Hikâyeleri.*
- 29- Samet Karabulut, *Zazaca řiirler ve řairlerin Hayatı.*
- 30- Ali Bor, *Bingöl'de Yařayan Zazaların Zazacaya Bakışları.*
- 31- Görkan Karaca, *Pexımbere Qey Tutono Zazon Adlı Eseri Üzerine Edebi Bir Arařtırma.*
- 32- İlhan Sönmez, *Solhan Yöresindeki Eski ve Yeni İsimlerinin Karřılařtırmalı Çalışması.*
- 33- Erdal Bulşu, *"D" Harfi ile Bařlayan Zazaca Kelimelerin Sözcük Arařtırması.*
- 34- Duygu Özateř Ketenalp, *"M" Harfinin Sözcüklerde İncelenmesi.*
- 35- Nimet İltaş, *"N" Harfinin Sözcüklerde İncelenmesi.*
- 36- Faik Bozkurt, *Zîya Gökalp ve Hayatı.*
- 37- Selami Kaya, *Zazaca Sıfat Tamlaması.*
- 38- Osman Nuri Yolcu, *Dersim Yöresi Zazaca Türküler Aracılıęı İle Dersim ve Bingöl Zazacasının Karřılařtırılması.*
- 39- Edanur Burakgazi, *İsim ve İsim Çeřitleri.*
- 40- Memet Bilen, *Genel Hatlarıyla Zazalar.*
- 41- Ebru Çetkin, *Bingöl'de Yaylacılık Geleneęi ve Zazacaya Etkisi.*
- 42- Nurullah Vergi, *"F" Ve "G" Harfleri Üzerine Sözlük Çalışması.*
- 43- Mühsin Artuk, *"Ç" Harfi Sözlük Çalışması,.*

2014

- 1- Ersin Yönder, *Servi Yöresi Deyimler.*
- 2- Mahfuz Çapın, *Solhan'ın Düęün Kültürü.*
- 3- Emrah Kalabalık, *Zazaca Sözcüklerin Tanıtımı ve Yapısal Analizi.*
- 4- Canan Artunç, *"K" Harfi Üzerine Sözlük Çalışması.*
- 5- Ömer Erdem, *Birinci Cihan Harbinde Bingöl.*
- 6- Nazım Kalkan, *Bir Zazaca Tiyatro Denemesi (Şewqa û Kelaw).*
- 7- Hacı Yıldırım, *"T" Harfi Üzerine Sözlük Çalışması.*
- 8- Celal Bozaęaç, *"P" Harfi Üzerine Sözlük Çalışması.*
- 9- Filiz Beki, *Kovara Vate de Nimûneyê Edebîyate řarî.*

2015

- 1- Yüksel Kaynun, *Molla Muhammed El-Muradanî El Gencî'nin Mewl'id û Eqîda Zazakî Adlı Eserinin Eqîda Zazakî Kısmının Latinize Edilmesi.*
- 2- Mehmet Emin Dinler, *Solhan Yöresi Adet ve Dualar.*

2016

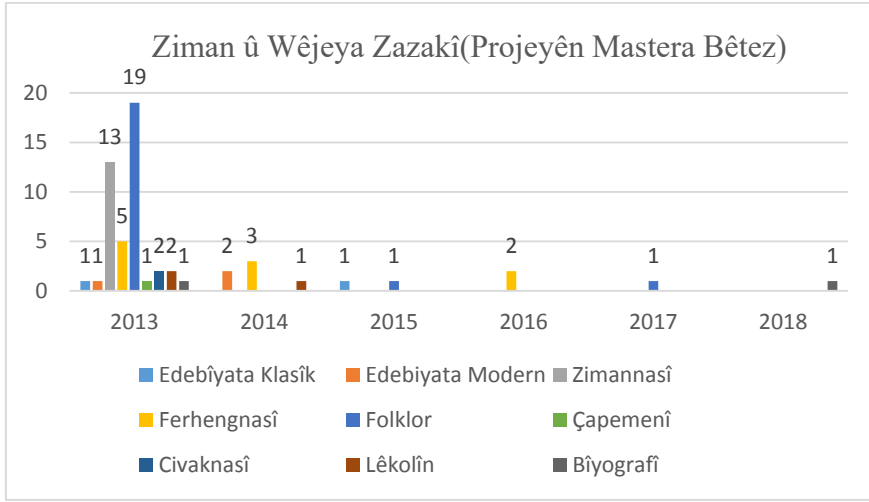
- 1- Hüsamettin Esinti, “X” Harfi Sözlük Çalışması.

2017

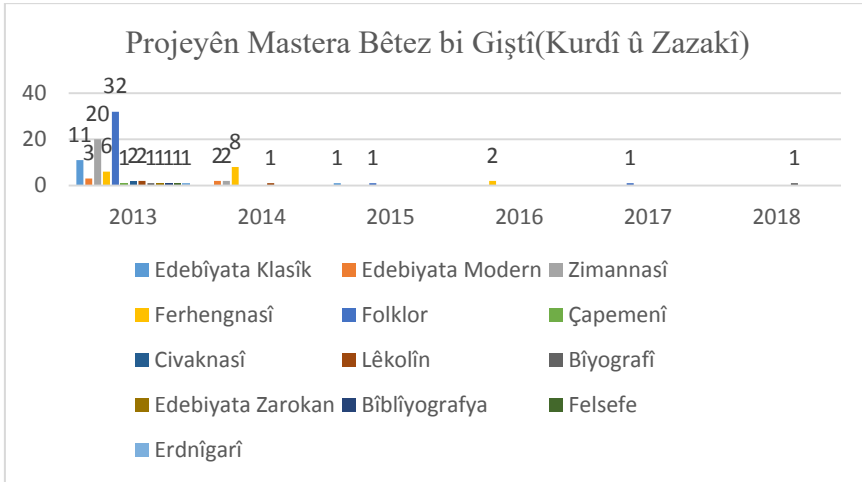
- 1- Faruk Korkutata, Zaza Halk Masallarında Olağanüstü Olaylar.

2018

- 1- Murat Soysal, Solhan İlçesine Bağlı Bazı Köylerin 1940 Yılından Günümüze Kadarki Sözlü Tarihi.

Grafik: 5 Hejmara Projeyên Xilasbûyî li Gor Sal û Cureyan

Grafik 6: Hejmara Projeyên Mastera Bêtez li gor Sal û Cureyan bi Giştî(Kurdî û Zazakî)

2.2. Tezên Lîsansê

2.2.1. Tezên Lîsansa Zîman û Edebîyata Kurdî

2016-2017

- 1- Ahmet Subaşı, *Rengvedana Civaka Kurdî di Fablan de.*
- 2- Ahmet Taşkın, *Ji Herêma Silopîya Hin Çîrokên Folklorîk.*
- 3- Cihat Aşkan, *Hêmanên Folklorîk di Romana Dimdim a Erebe Şemo de.*
- 4- Demet Arga, *Motîfên Sereke ji Çîrokên Gundê Şêboya Milazgirê.*
- 5- Emrah Şam, *Çanda Dawet û Zewicandinê li Herêma Bedlîsê.*
- 6- Erdal Taş, *Motîfên Sereke ji Çîrokên Gundê Serispîya Colemêrgê.*
- 7- Erol Çoban, *Şirove û Nirxandinek li Ser Pirtûka Ferhad Pîrbal ya bi Navê Hotêl Europe.*
- 8- Evindar Demir, *Çend Hêmanên Folklorîk ji Navçeya Geverê.*
- 9- Fatma Oktay, *Berhevkirina Çîrokan ji Herêma Sêrtê.*
- 10- Fehmi Kaya, *Çîrokên Gundê Berdehol.*
- 11- Feyzi Dönmez, *Bandora Lorikan li Ser Geşedana Zîmanê Zarokan.*
- 12- Harun Temel, *Jîyan û Berhemên Elîyê Evdilrehman û Şîroveyek li Ser Romana Wî ya Xatê Xanim.*
- 13- Hasan Filitoğlu, *Şîroveyek li Ser Labîrenta Cinan a Hesênê Metê.*
- 14- Kahraman Aksu, *Ji Çanda Kurdî Çend Leyzîkên Kevnare.*
- 15- Kübra Öztürkeri, *Dengbêjî û Dengbêj Êma Xecê.*
- 16- M. Salih Turgut, *Latînzekirina "Tecwîda Mele Mehmûdê Mermerî".*
- 17- Mazlum Özel, *Di Gotinên Pêşîyan ên Herêma Colemêrgê de Mal û Şexsên Malê.*
- 18- Mehmet Eken, *Hejmarên Folklorîk di Çîrokên Kurdî de.*
- 19- Mehmet Emin Akbulut, *Çend Taybetmendî ji Edebîyata Êzdiyan.*
- 20- Mem Artemêt, *Hêmanên Folklorîk ên Gundê Meşketankê.*
- 21- Mem Erşîk, *Hin Adetên Kurdan.*
- 22- Mesude Akış, *Di Herdu Hejmarên Ewîl yê Kovara Folklorê Kurdan de Tehlîla Çîrokên Kurmancî.*
- 23- Muhbet Kaya, *Tehlîla Çîrokên di Kovara Ronahîyê de.*
- 24- Müzeyyen Pamuk, *Edebîyata Zarokan di Kovara Hawarê de.*
- 25- Nazım Aydın, *Tehlîla Romana Dewrêşê Evdî Kulîlka Bilbizêk û Rim.*
- 26- Rabia Ay, *Hin Motîfên Folklorîk di Çîrokên Navçeya Şemrexê De.*
- 27- Sabri Külter, *Tehlîla Romana Helîm Yûsiv ya Gava Masî Tî Dibin.*
- 28- Sinan Atabay, *Gotinên Pêşîyan û Biwêjên Belda Kazoxa.*
- 29- Suat Kabukara, *Jîyana Hesênê Metê û Analîzek li Ser Berhema Wî ya bi Navê Labîrenta Cinan.*
- 30- Şakire Karbudak, *Çend Çîrok ji Dêrdora Semsûrê.*
- 31- Şükrü Demir, *Wergera Pirtûka bi Navê "Ev Exlaqê We ye Kur û Keçên Min"*
- 32- Şükrü Nart, *Hecîyê Cindî û Hewarîya Wî.*
- 33- Tarcan Kesici, *Tehlîla Çîrokan di 5 Hejmarên Ewîl ên di Kovara Hêvî yê de.*
- 34- Tufan Yamaç, *Di Radyoya Rewanê de Hêmanên Folklorîk.*

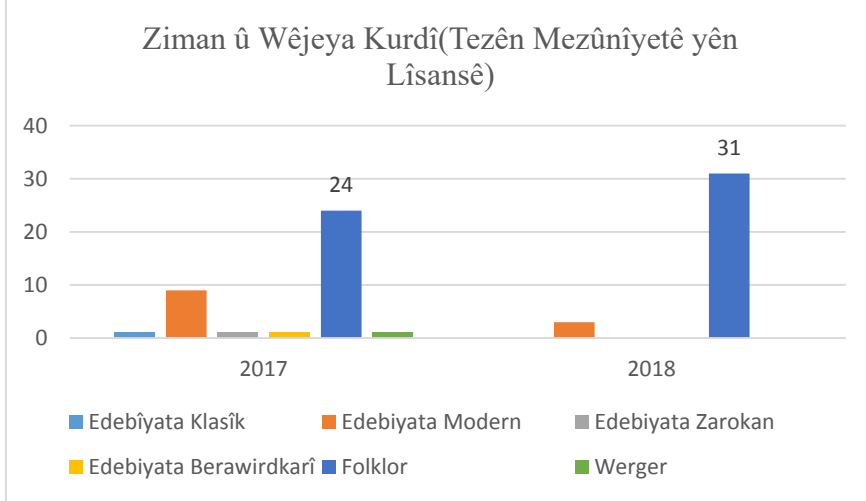
- 35- Zozan Bozyel, *Di Pirtûka Kurdê Rêwî de Du Nimûneyên Folklorîk; Gotinên Pêşîyan û Biwêj*.
- 36- Zübeyir Durmaz, *Bawerîyên Pûç di Çanda Kurdî de*.
- 37- Hayal Yıldız, *Di Kurdî û Tirkî de Gotinên Pêşîyan ên Hevpar*.

2017-2018

- 1- Aycan Baykara, *Berhevkirin û Tehlîla Çîrokên ji Herêma Sêrtê, (Devera Êruh)*.
- 2- Hakki Özgün, *Ji Herêma Omerîyan-Serêkanîyê Hinek Keresteyên Folklorîk*.
- 3- Ferhad Mamuk, *Çîrokên Gelêrî ji Navçeya Şaxê(Wan-Şax)*.
- 4- Sinem Ceylan, *Ji Devera Şirnexê Hin Keresteyên Folklorîk*.
- 5- Semra Bozkurt, *Çend Çîrok ji Herêma Cizîrê*.
- 6- Şenay Asutay, *Romanê Denîz Gunduzî o Kalaşnîkofî de Rêçê Ermenîyan û Dejê Hepar*.
- 7- Ayfer Karadoğan, *Ji Devera Depê Çîrok û Tehlîla Wan*.
- 8- Medeni Taş, *Çend Nimûneyên Lîstîkan ji Herêma Midyadê*.
- 9- Serhat Tarhan, *Berhevkarîya Çîrokan li Karazê(Metn û Lêkolîn)*.
- 10- Hasan Kaçmaz, *Ji Herêma Çermûgê hin Keresteyên Folklorîk*,
- 11- Hülya Alpkaya, *Hin Nimûneyên Folklorîk ji Çanda Kurdî*.
- 12- Ferhat Perdecî, *Çend Çîrok ji Dêrdora Amedê*.
- 13- Levent Boran, *Ji Devera Îdirê Hin Berhemên Folklorîk*.
- 14- Zeynep Yıldız, *Ji Herêma Batman û Erxenîyê Çend Çîrok*.
- 15- Cahit Severcan, *Çend Çîrok ji Gundê Nêrdûşeya Şemzînanê*.
- 16- Elif Nur Aybi, *Dengbêjên Bîngolê*.
- 17- Yusuf Kanat, *Baxek ji Herêma Colemergê*.
- 18- Hüseyin Tayar, *Qevdek ji Folklorîk Farqînê*.
- 19- Feza Kurhan, *Berhemên Folklorîk ji Batmanê*.
- 20- Fedile Avcil, *Çend Mînakên Folklorê ji Herêma Hîzanê*.
- 21- Aydın Okyay, *Tehlîla Romana Helîm Yûsiv ya bi Navê “99 Morîkên Belavbûyî”*.
- 22- Zeynep Acar, *Ji Herêma Nisêbînê Çîrok (Mêrdîn, Nisêbîn)*.
- 23- Tekin Çoban, *Çend Mînakên Folklorîk ji Mem û Zîna Ehmedê Xanî*.
- 24- Abdullah Çiftçiler, *Rexneyek li Ser “Kobanî”ya Jan Dost*.
- 25- Recep Ceyhan, *Kevneşopîyên Berî Jidayîkbûnê, Piştî Jidayîkbûnê û Zaroktî: Farqîn Weke Nimûne(Vekolîn-Senifandin)*.
- 26- Piro Temel, *Ji Herêma Şemrexê Berhevkarîya Hinek Keresteyên Folklorîk*.
- 27- Murat Kara, *Çîrokên Gelêrî ji Herêma Bazîdê*.
- 28- Muhammed Çaçan, *Çend Hêmanên Folklorîk ji Navçeya Pasûrê*.
- 29- Metin Çakır, *Çend Çîrokên Folklorîk ji Herêma Sêrtê*.
- 30- Hülya Berke, *Hin Keresteyên Folklorîk ji Herêma Agirîyê*.
- 31- Ercan Tekin, *Hin Çîrokên Gelêrî ji Navçeya Şaxê ya Wanê*.
- 32- Enise Arslan, *Çend Mînakên Folklorîk ji Herêma Gevêrê*.
- 33- Serhat Kaya, *Varyanta Çîroka Mîrze Mihemmed ji Navçeya Gîhadînê ya Agirîyê*.

34- Perihan Fındık, Li Herêma Silopîya Çend Hêmanên Folklorîk.

Grafîk: 7 Hejmeta Tezên Xilasbûyî li Gor Sal û Cureyan

2.2.2. Tezên Lîsansa Ziman û Edebîyata Zazakî

2016-2017

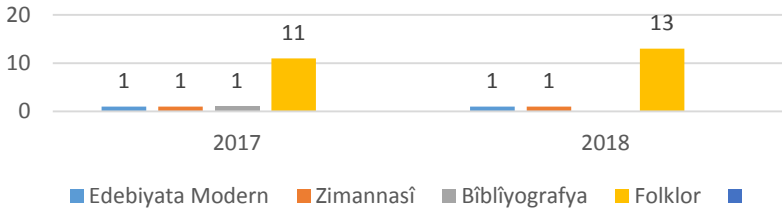
- 1- Ayşe Ortakaya, *Eskihan Köyü Folklor Derlemesi*.
- 2- Şahap Laçın, *Zazakî (Kirdkî) de Çekuyê Hemmanayî*.
- 3- Aysel Balık, *Şiiranê Nevzat Valeri de Tema*.
- 4- Fatih Tiken, *Cuyayîş u Xebatê Malmîsanîjî*.
- 5- Neslihan Temel, *Kayê Qıcan (Domanan)*.
- 6- Pervin Septioğlu, *Folklorê Qerebeganî*.
- 7- Mehmet Kaçmaz, *Mintiqaya Puex di Mizah ser Arêdayîş*.
- 8- Mervenur Yıldız, *Vistonikonê û Hikâyeyi Bongilan ra Çend Numuneyi u Guereyê Motifanî Tahlilê İnon*.
- 9- Mesut Aslan, *Dewa Bamûsî ser o Cigêrayîş û Arêdayîş*.
- 10- Elif Hatisaru, *Yeşilköy ve Dikme Köyünün Folklorik Benzerlikleri ve Farklılıkları*.
- 11- Ahmet Çenşi, *Estanikanê Sêwregî de Motîfê Heywanan*.
- 12- Âdem Aydın, *Heşt Hebî Estanikan de Motîfa Luye*.
- 13- Mehmet Nasip Yıldız, *Mintiqayî Çolîg û Dîyarbekîr ra 16 Hebi Efsaneyî û Tehlîlê Motîfê*.
- 14- Ruşen Ayhan, *Pîran ra 12 İstonikî û Tehlîlê Motîfî*.

2017-2018

- 1- Esra Miran, *Kari*.
- 2- Elif Bürke, *Estaniki Az (Üçyaka)*.
- 3- Sami Yardımcı, *Çanayîşê Kitabê Welato Vindbîyaye (Kayip Ülke)*.

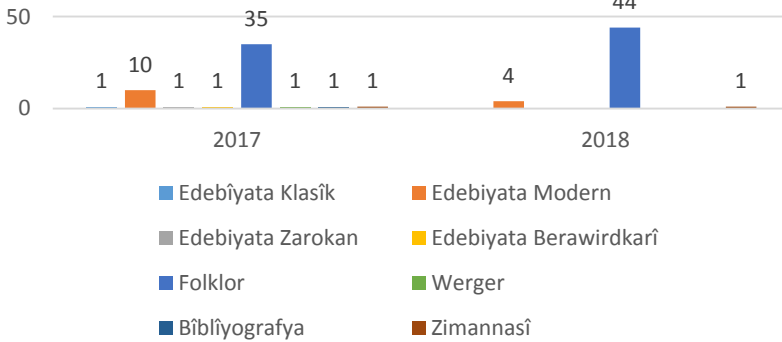
- 4- Hüsamettin Ölmez, *Hikaye u Vistoniki Qerebegu*.
- 5- Yunus Emeç, *Folklorê Dewa Kurik*.
- 6- Mehmet Ayaz, *Xebatê Folklorê Dewa Bazmind*.
- 7- Semavi Aldemir, *Sanikê Mintiqayê Qerixanî*.
- 8- Hülya Orman, *Tavz Masallarından Örnekler*.
- 9- Hasan Savsa, *Estanikanê Sewreg ra Nimûneyî*.
- 10- Recep Sartık, *Mintiqaya Sur sêr Malûmat Aridayîş*.
- 11- Mehmet Sonakalan, *Folklorê Dewa Berej*.
- 12- Necmettin Acar, *Mintiqaya Mîyalan Sêr Malumat Aridayîş*.
- 13- Buşra Aslan, *Mintiqaya Naqşan ra Aredayîş*.
- 14- Erkan İkiz, *Folklorê Mintiqaya Hun*.
- 15- Betül Anderiman, *Folklorê Mintiqaya Darêyenî*.

Ziman û Wêjeya Zazakî (Tezên Mezûnîyetê yên Lîsansê)

Grafik: 8 Hejmara Tezên Xilasbûyî li Gor Sal û Cureyan

Tezên Mezûnîyetê yên Lîsansê bi Giştî (Kurdî û Zazakî)

Grafik: 9 Hejmara Tezên Xilasbûyî li gor Sal û Cureyan bi Giştî (Kurdî û Zazakî)

2.3. Kovarên Hekemî

2.3.1. Kovara Hekemî ya Enstîtuya Zimanên Zindî²¹

Kovara enstituya zimanên zindî ya Zanîngeha Bîngolê, di çileyê 2015an de dest bi weşanê kiriye. Heta niha heşt hejmar derketine. Kovar bi 7 zimanan gotaran qebûl dike: kurmançî, soranî, zazakî, farisî, îngilîzî, erebî, tirkî û almanî. Armanca derketina kovarê; kêmbûna kovarên akademîk yê kurdî ne. Bi vê mebestê kovar dixwaze qadekê ji akademisyenan re veke, da ku gotarên wan ên akademîk bidin çapkirin û li ser kurdan û kurdî çavkanîyekê dirust bike. Pirsgerêka sereke ya kovarê kêmasîya usûla akademîk e di nivîsên kurdî de. Herwiha di belavkirina kovarê de jî her çiqas bêpere be jî tengasî derdikevin. Dîsa peydakirina hekemên hin qadan zehmet e.²² Kovar heta niha 8 hejmar derketîye.²³

Hêjmar 1 û Naveroka Wê

- 1- Nusrettin Bolelli, *Alfabe'nin İcadı ve Tarih Boyunca Kürtlerin Kullandığı Alfabeler*, s.8-27.
- 2- M. Zahir Ertekin, *Li Tirkîyeyê Hin Astengên Li Pêş Perwerdehiya Kurdî û Pêşniyarên Çareserîyê*, r.28-38.
- 3- Murat Varol, *Zazaca Yazılan Eserlere Dair Bir Bibliyografya (1899-2014)*, r.39-54.
- 4- Yusuf Aydoğdu, *Modern Zaza Hikâyeciliğinin Tarihsel Serüveni*, r.55-66.
- 5- Nusrettin Bolelli, *Kürt Bilginlerin Yazdıkları Bazı Eserlerin Tanıtımı*, r.67-81.
- 6- M. Zahir Ertekin; Zafer Açar, *Di Kurmançî de Cotepeyv û Cureyên Wan*, r. 82-92.
- 7- Mesut Keskin, *Zaza Dili*, r.93-114.
- 8- Rasim Bozbuğa, *Can 'Zazai Tribe' Mean Anything About The Origin Of Zaza People?*, r.115-123.
- 9- İbrahim Dağılma, *Ahmedê Xasî'nin Hayatı ve Mewlid Adlı Eserinde Tema*, r.124-146.
- 10- Hatip Erdoğan, *Molla Mehmet Demirtaş ve Ehmedê Xanî'de Aşk*, r.147-156.
- 11- Ahmet Kesmez, *İki Dillilik, Zazaca-Türkçe İki Dilli Akademisyenlerde Dil Kullanımı ve Tercihler*, r.157-165.
- 12- Nevzat Emînoğlu, *Di Nûçegihanîya Kurdî de Pirsgerêkên Zimanî*, r.166-174. *Danasîna Pirtûkan*
- 1- Murat Varol, "Antolojîyê Sairunê Dina" Kitabı Üzerine Birkaç Not, r.175-176.

²¹ Navê kovarê yê resmî ev e; "Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Dergisi".

²² <http://www.bingol.edu.tr/tr/arastirma/dergiler/yasayan-diller-enstitusu-dergisi/dergi-yonetimi> (pêgehîn: 02.11.2018)

²³ Hemû hêjmarên kovarê li ser malpera dergi parkê hatine weşandin. Bnr. <http://dergipark.gov.tr/buydd>

Hêjmar 2 û Naveroka Wê

- 1- M. Zahir Ertekin, *Qelem di Rewdinne'îma Şêx Ebdurrehmanê Aqtepe de*, r.8-27.
- 2- Mehmet Aslanoğulları, *Feki Çolig dî Üntişî Karo Sade ê Zazakî*, r.28-47.
- 3- Abdulcebbar Kavak, *Melayê Cizîrî ve Tasavvufî Kürt Edebiyatının Gelişim Dönemi*, r.48-66.
- 4- Süleyman Kasap, *A Case Study Related to the First Language Attrition Among Kurdish-Turkish Bilingual Students in Turkey*, r.67-8.
- 5- Roşan Lezgin, *Kürtçe'de Akuzatif-Ergatif Özellik*, r.82-95.
- 6- Ömer Delikaya, *Nexşeya Zimanî ya Erdnîgarê û Nirxandineke Mîkrotoponomîk li Ser Gundê Qopiza Jorîn*, r.96-110.
- 7- Metin Çiftçi, *Edebiyatê Zazakî yê Klasîk de Eqîdenameyî*, r.111-122.
- 8- Hasan Karacan, *Mele Hüseyinê Bateyî'nin Mewlid-i Nebî Adlı Eseri ile Mele Süleyman Kurşun'un Mewlida Pêxember Adlı Eserinin Karşılaştırılması*, r.123-141.
- 9- Mehmet Bozkoyun, *Beşek ji Folklorê Kurdî: Çîrok*, r.142-157.
- 10- Yaşar Kaplan, *Strana Kurdî (Kurmançî): Devera Hekarîyan Wekî Nimûne*, r.158-182.
- 11- Reşit Yıldız, *Di Helbestên Melayê Bateyî de Evîn û Hezkirin*, r.183-193

Hêjmar 3 û Naveroka Wê

- 1- Hasan Çiftçi, *Ortak Atasözlerinin Hikâyeleri: Farsî-Kurmançî-Zazakî*, r.8-22.
- 2- Mustafa Öztürk, *Zûgotinok di Edebiyata Kurdî ya Gelêrî de*, r.23-43.
- 3- Ramazan Pertev, *Xebateke Girîng di Dîroka Folklorê Kurdî de: Kemal Fewiz û Berhevkarîya Çîrokên Kurdî*, r. 44-61.
- 4- M. Zahir Ertekin, *Analizêk li Ser Guldana Hezîn di Çarçoveya Şîretnameyên Kurdî de*, r.62-86.
- 5- Buşra Gökalp, *Zazakî de Çekuyê Diletî*, r.120-130.
- 6- Muslih Sezer, *Ji Herêma Behdînanê Helbestkarekî Pîrziman: Seyfîyê Şoşî*, r.131-147.
- 7- Haşim Özdaş, *'Meala Fîrûz Şerha Qur'ana Pîroz' Adlı Kürtçe Mealde Sözcük Düzeyinde Tercüme Hataları*, r.148-164.
- 8- Zafer Atli-Şerif Güzel, *Mela Huseynê Balekî û Çend Helbestên Wî*, r.165-182.
- 9- Eyüp Gürtürk, *Bandora Rêbaza Realîzma Cıvaxparêz di Romana Şivanê Kurmanca de*, r.183-196.

Werger

- 1- Mehmet Aslanoğulları, *Kürtlerin Kökeni*, r.87-119.

Krîtîka Pirtûkan

- 1- Yusuf Aydoğdu, *Tarih-Kültür-Kimlik Kavşağında Bir Halk: Zazalar*, r.197-200.
- 2- Hayreddin Kızıl, *Danasîna Tefsîreke bi Kurdî Nûra Qelban, Mele Mihemedê Şoşikî*, r.201-206.

Hêjmar 4 û Naveroka Wê

- 1- Hasan Çiftci, *Ortak Atasözlerinin Hikâyeleri: Farsî-Kurmançî-Zazakî -2*, r.8-21.
- 2- Mikail Bülbül, *Risteyên Peywendîyê û Peyvrêziya Wan (Devoka Mêrdînê)*, r.22-45.
- 3- Süreyya Çetkin, *Search of Zazaki Speaking Individuals for Identity*, r.46-58.
- 4- *باشوورین له ننیوان شتیخ رنزا و ئیردهج میرزادا، فەرهاد عمزیز حسسن*, r.59-93.
- 5- Danyal Apuhan, *Têveranayîşê Tikê Vateyê Verênan ê Zazaki u Kurmancki*, r.94-104.
- 6- M. Zahir Ertekin, *Sê Tezên Mastera Kurdî yên ku li Zanîngehên Tirkîyeyê Hatine Amadekirin -1*, r.126-133.

Werger

- 1- Muaz Yakup Muhammed Ronî El-Meranî, *Alfabeya Kurdî ya Herî Kevn*, r.105-125.

Krîtîka Pirtûkan

- 1- Hayreddin Kızıl, *Li Ser Pirtûka “Teorîyên Folklorê”*, r.134-139.
- 2- Hemin Omar Ahmad, *Danasîna Dîwana Mehwî*, r.140-144.

Hêjmar 5 û Naveroka Wê

- 1- Hasan Çiftci, *Ortak Atasözlerinin Hikâyeleri: Farsî-Kurmançî-Zazakî -3*, r.9-19.
- 2- Nusrettin Bolelli-Nurettin Ertekin, *Ferhengên Menzûm di Edebîyata Kurdî de*, r.21-44.
- 3- Hemin Omar Ahmad, *Nalî di Belgenamêyên ‘Usmanî da*, r.45-74.
- 4- Safia Zevenki, *Berhevkirinên Sêmantîkî di Navbera Zimanên Kurdî û Erebi de Derbarê Rewşên Ajelan (Lawiran)*, r.75-91.
- 5- Mehmet Aslanoğulları, *Keyneka Wayerê Hot Birayan Sera Tehlîlêko Semîyotik*, r.93-111.
- 6- İbrahim Bingöl, *Fonolojîya Devoka Zazakî ya Gimgimê*, r.113-128.

Hêjmar 6 û Naveroka Wê

- 1- Hasan Çiftci, *Ortak Atasözlerinin Hikâyeleri: Farsî-Kurmançî-Zazakî -4*, r.9-28.
- 2- Nusrettin Bolelli-Nurettin Ertekin, *‘Eqîdeyên Menzûm di Edebîyata Kurdî de*, r.29-49.
- 3- Murat Varol, *Şiiri Mulemma ê Şairanê Edebîyatê Zazaki*, r.51-65.
- 4- Mehmet Aslanoğulları, *Zazaca ve Kurmancca İsimlerde Çoğulluk*, r.67-80.
- 5- Ahmet Gider, *Molla Muhammed Kavarî Dîvânî’nda Ahiret Tasavvuru*, r.81-94.
- 6- Pervin Septioğlu, *Varyantanê Vistonîka Waya Hewt Birayan Ser O Yew Muqayese*, r.95-109.

Werger

- 1- Ludwig Paul-Murat Alanoğlu (Wer.), *Zaza*, r.111-113.

Hêjmar 7 û Naveroka Wê

- 1- Hasan Çiftci, *Ortak Atasözlerinin Hikâyeleri: Farsî-Kurmançî-Zazakî-5*, r.9-50.
- 2- İlyas Arslan, *Zaza Dilinde Lehçe Farklılıkları*, r.51-66.
- 3- Nesim Sönmez, *Tehlîla Nehcu'l-Enama Mela Xelîlê Sêrtî*, r.67-85.
- 4- İbrahim Dağılma, *Mehmet Akif Demir u Mewluda Zazaki*, r.86-97
- 5- Bilal Yakışan, *Estanıkanê Zazaki Dı Motifê Lu*, r.99-111.

Hêjmar 8 û Naveroka Wê

- 1- Hasan Çiftci, *Ortak Atasözlerinin Hikâyeleri: Farsî-Kurmançî-Zazakî- 6*, r.9-31.
- 2- Mustafa Öztürk, *Çîrokên Gelêrî yên Mela Mehmûdê Bazîdî (1797-1870)*, r.33-63.
- 3- Ahmed Ferşbafiyân, *Şehriyar'ın Şiirinde Gelenekçilik ve Nostaljiye Bakışı*, r.65-83.
- 4- شیوازی شیعره کوردییەکانی تاهیر بەگی جاف یادگار رسول، r.85-112.

2.3.2. Kovara Hekemî ya Fakulteya Îlahîyatê

Hêjmar 1:

- 1- Abdulcebbar Kavak, *Melayê Cizîrî'nin Divan Şerhleri Arasında "el-İkdu'l-Cevherî fî Şerh-i Dîvani'ş-Şeyhi'l-Cezer"* Adlı Eser, r.53-67.
- 2- Jan Vandeburie, (çev.) Bedrettin Basuğuy, "O, İslam'ın Zaferi İçin Ne Çok Gayretliydi!" *Selahaddin-i Eyyubî'nin Kudüs Haçlı Krallığı'na Karşı Uyguladığı Strateji (1171-1187)*, r.147-158.

Hêjmar 2:

- 1- Abdulcebbar Kavak, *Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî ve "Akîde-i İmân" Adlı Eseri Mawlana Khalid Baghdadî and His Work Titled "Akide-i Iman"*, r.157-171.
- 2- Abdulmuttalip Arpa, *Şark Medreseleri Programında Kur'ân Birikimi*, r.99-123.

Hêjmar 6:

- 1- Abdulcebbar Kavak, *Anadolu'daki İrşad Merkezlerinden Nehrî Tekkesinin Osmanlı Rus Savaşlarındaki Olumlu Katkıları*, r.103-123.

Hejmar 7:

- 1- Haşim Özdaş *Meala Fîrûz' Adlı Kürtçe Mealde Harfî Tercüme Sorunu*, r.104-118.

Hejmar 9:

- 1- Nebi Butasım, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyubiler el-Melikü's-Sâlih Dönemi (637-647/1240-1249)*, Bedrettin Basuğuy, (Kitap Tanıtımı), r.288-291.

Hejmar 10:

- 1- Mehmet Şirin Ayış, *Bingöl Hâlidî Geleneğinin Medrese Boyutu*, r.71-94.

Hejmar 11:

- 1- Mehmet Şirin Ayış, *Bingöl ve Çevresinde Halidiliğin Yayılmasında Etkili Olmuş Sufî Şahsiyetler*, r.183-208.

2.3.3. Kovara Hekemî ya Zanistên Civakî

Hejmar 5

- 1- Murat Varol, *Zazaca Kaynaklara Dair Bir Bibliyografya Çalıřması*, r.145-156.

Hejmar 9

- 1- Murat Varol, *Zazaca Kaynaklara Dair Bir Bibliyografya Çalıřması-2*, r.273-282.

Hejmar 14

- 1- Mehmet Kaya, *Simko Ağa İsyasının Türk-İran İliřkileri Üzerindeki Etkileri (1905-1930)*, r.201-210.

2.4. Sempozyûmên Zanîngehê yên bi Kurdolojîyê re Têkildar

2.4.1 Kimlik, Kültür ve Deęişim Sürecinde Osmanlı'dan Günümüze Kürtler Uluslararası Sempozyumu (06-08 Eylül 2012)

1. Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Tarihinden Günümüze Tarihte Kürtler*, r.13-32.
2. Feyzi Güzelsoy, *Bediüzzaman Said Nursi'nin Medresetü'z-Zehra Projesi*, r.33-37.
3. Mustafa Öncü, "سياحاتنامه" لاوليا جلیبی، الرکراد فی کتاب، r.38-48.
4. صلاح الدین وسمات قائد الدولات الاسلامیت / کریم فاروق أحمد عبد الدیم الخولی، r.47-74.
5. Ahmet Demir, *Hasanveyhî Hükümdarlarından Ebû'n Necm Bedr B. Hasanveyh el-Kurdi'nin Dönemi (369/979-405/1014) ve Şahsîyeti*, r.75-97.
6. M. Fatih Çiçek, *Osmanlı'dan Cumhuriyete Kürt Milliyetçilięinin Tarihsel Kökenleri ve Geliřimi*, r.98-118.
7. Abdulmutalip Arpa-Kasım Ertař, *Yok Olmaya Yüz Tutmuş bir Kimlik: Ürdün Kürtleri*, r.119-128.
8. Mehmet Kavak, *Kürdistan'ın Osmanlı'ya İltihakı ve İdris-î Bitlisî'nin Bunda Rolü*, r.129-151.
9. Cemal Ülke, *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Kürdistan Eyaleti ve Kürdistan Eyaletinin Kuruluşu*, r.152-172.
10. M. Emin Şen, *II. Abdulhamit'in Kürt Politikası*, r.173-181.
11. Orhan Örs, *İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Kürt Politikası 1908-1914*, r. 182-205.
12. Erdal Aydoęan, *Yeni Belgeler Işıęında Bitlis Vukuatı*, r.206-221.
13. Erdal Aydoęan-Ahmet İlyas, *1927 Nüfus Sayımına Göre Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde Kürt Nüfusu ve Nitelikleri*, r.220-231.
14. Mustafa Daę-Fecri Arslan, *1920'den 2012'ye Suriye Kürtleri*, r.232-248.
15. Sadullah Koç, *Modern Zamanlara Kalan Millet: Kürtler*, r.249-263.
16. Şadi Eren, *İrk Realitesi ve Kardeřlik Felsefesi (İslami Ölçüler Çerçevesinde)*, r.264-282.
17. İsmail Kıran, *Üretilen Sosyal Yanılgılar Karřısında Türkiye Toplumunu*, r.283-296.
18. Ahmet İlyas-Orhan Turan, *Kürtlerde Ařiret Kavramı ve Oluřumu*, r.297-305.

19. Müslüm Polat-Yavuz Türkan, *Osmanlı'dan Günümüze Kürtlerde Ekonomik Hayat*, r.306-314.
20. Mehmet Yazıcı, *Yaşayan Tanıkların Yaşanmışlıkları Işığında Geleneksel Kürt Aile Yapısı ve Aile İçi İlişkiler*, r.315-332.
21. Hasan Fehmi Erdoğan, 19. ve 20. Yüzyılda Bingöl ve Çevresinde Kürt Önde Gelenleri, r.333-345.
22. ارشاد حمد محو- المعتقدات الدينيت لدى الكردى- اليزيديت نموذجاً, r.346-365.
23. Avni Kılıç, *Kürdistan'da Halidilik*, r.366-379.
24. Halil Çeçen, *Melâ Ahmedê Cizîrî'nin Divanı'nda Tasavvufî Unsurlar*, r.380-391.
25. Halil Akçay, *Son Dönem Tasavvuf Âlimlerinden Şeyh Muhammed Emîn el-Hayderî (Hayatı ve Eserleri)*, r.392-404.
26. Mustafa Yılmaz Kılınç, *Müsbet Millîyet ve Kürtler*, r.404-414.
27. Dicle Özcan, *Etnisite ve Sivil Toplum İlişkisinde Etnik Bir Grup Olarak Kürtlerin Sivil Toplumculuk Deneyimleri*, r.415-430.
28. Rahmi Çiçek, *I. Dünya Savaşı ve Sonrası Kürt Kimliği Arayışları*, r.431-449.
29. Murat Varol, *Etnik Yaklaşımlar Bağlamında Zaza Kimliği*, r.450-475.
30. Mehmet Özdemir, *Şeyh Ubeydullah Ayaklanması ve Şeyh Ubeydullah'ın Oğlu Seyyid Abdulkadir'in Kürt Milliyetçiliğine Etkisi*, r.476-484.
31. Hızır Dilek, *Şeyh Sait İsyanının Kürtler Açısından Önemi*, r.485-506.
32. Hüseyin Güneş, *Emeviler Dönemi Sıyasi Olaylarda Kürtlerin Etkinliği*, r.507-518.
33. Kenan Bozkurt-Emrah Işık, *Ehmedê Xani'nin Mem û Zîn'inden Hareketle Kürtlerin Devleşememe Nedenleri*, r.519-540.
34. Mehmet Seyhan Önder, *Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti Güvenlik Politikalarında Kürtler; Hamidiye Alayları ve Köy Koruculuğu Sistemi*, r.541-557.
35. Fecri Arslan-Mustafa Dağ, *1925-1950 Döneminin Siyasal Söyleminde Kürtler: Kürt Raporları Örneği*, r.558-576.
36. Abdülbaki Erdoğan, *Kürt Sorununa Kalıcı Çözüm: Adalet Temayülü*, r.577-592.
37. Ahmet Kayıntu, *Hastasını Yüzyıldır Bekleyen Reçete*, r.593-604.
38. Mehmet Alkış, *Türkiye'de Sıyasal Kültür ve Kürd Meselesi*, r.605-612.
39. Kazım Yoldaş, *Bediüzzaman Said Nursî'nin 31 Mart Vak'asındaki Yatıştırıcı Rolü Bağlamında Kürt Meselesine Bakış*, r.613-633.
40. Ramazan Korkut, *Said Nursî'nin Kürt Meselesine Yaklaşımı ve Çözüm Önerileri*, r.634-663.
41. Tehsin İbrahim Dostî, *Mîrên Kurd yên Şair û Rola Wan di Pêşvebirina Edebîyata Kurdî da*, r.676-682.
42. Ramazan Pertev, *Di Edebîyata Kurdî ya Klasîk de Tradîsyona Ferhengnivîsîya Menzûm*, r.683-696.
43. Dirbas Mistefa Silêman, *Peydabûna Romanê di nav Edebê Kurdî da (Edebîyatên Başûr wek Nimûne*, r.697-704.
44. r.705-719. شەو لای (مەحووی)روانینیکی؛بستنیکیایت | هینم عمر خوشناو.

45. Ahmet Kirkan, *Tarîxê Weşanî Kurdî de Ekola Şamî, Rolê Haware: Ser Celadet Alî Bedirxan Tetkîkêk*, r.720-734.
46. Nurettin Beltekin, *Înşayê Nasnameyê Kurdan de Rolê Muzîk ê Polîtîkî: Muzîkê Rençber Ezîz Ser o Yew Tehlîl*, r.735-741.
47. Murat Bayram, *Çand û Edebîyata Devkî ya Kurdan û Girîngîya Arşîvandina Wan*, r.742-747.
48. Cevdet Karaman, *Di Klamên Kurdî de Şopa Nêzdîroka Kurda*, r.748-775.
49. Abdurrahim Güler, *Televizyon Yayınlarının Kürt Dilinin Kullanımına Etkisi: TRT6 ve Dünya TV Örneği*, r.776-787.
50. Zelal Özağaçhanlı, *Kürtlerde Sözlü Kültür ve Hikâye Anlatıcılığı: Dengbêjlik Geleneği*, r.788-807.
51. Canser Kardaş, *Dengbêjlik Geleneği ve Şırnak Dengbêjlerinin Gelenekteki Yeri*, r.808-816.
52. Kenan Bozkurt, *Kürt Masallarının Yapısal Özellikleri*, r.817-833.
53. Ramazan Sarıçiçek, *Bedirhan Bey Destanı(Legend of Bedirhan Bey)*, r.834-845.
54. Übeydullah Pilatin, *Türk Eğitim Sisteminde Tevhid-i Tedrisat, Eğitim Programları ve Kürtçe'nin Seçmeli Ders Olarak Programda Yer Alması*, r.846-858.
55. Tamer Yıldırım, *Matbuat Âleminde Mevlanzade Rıfat*, r.859-870.
56. Nebi Butasım, *Osmanlı Döneminde "Şerefname" Örneği Bağlamında Kürt Minyatür Sanatı Üzerine Değerlendirme*. R. 871-883.

2.4.2. Uluslararası Zaza Dili Sempozyumu (13-14 Mayıs 2011)

- 1- Ludwig Paul, *Die Herkunft Und Stellung Des Zazaki Und Das Verhältnis Von Sprache Zu Ethnie / Zazaca'nın Kökeni ve Konumu ve Etnik Kökeni İle Dilin İlişkisi (Türkçe Çeviri)*, r.13-24
- 2- Heiner Eichner, *Die Entdeckung und Erste Sprachwissenschaftliche Behandlung Der Sprache Zaza Durch Peter Lerch Und Friedrich Müller /*, r.25-30
- 3- Werner König, *Sprachatlanten Als Grundlagenwerke Der Sprachwissenschaft / Dilbilimde Temel Eser Olarak Dil Atlasları (Türkçe Çeviri)*, r.31-48
- 4- Brigitte Werner, *Coding of Background Information in Zazaki Narrative / Zaza Romanında Temel Bilgilerin Kodlanması (Türkçe Çeviri)*, r.49-88
- 5- Terry L Todd, Phd And Dr. Eberhard Werner, *The Sacredness of Mnority Languages And Mother Tongue-Based Multilingual Education / Azınlık Dillerinin Kutsallığı ve Anadil Temelli Çok Dilli Eğitim(Türkçe Çeviri)*, r.89-109.
- 6- Zülfü Selcan, *Zaza Dili'nin Tarihi Gelişimi*, r.111-141.
- 7- علي دهقان - دكتور دهقان جواد - ليقوان صديقي شناخ , "زازا" زبانی که از نو باید شناخ , r. 143-159. "Zazaca" Yeniden Tanıtılması Gereken Bir Dil (Türkçe Çeviri) / Ali Dehkan, r.161-175.

- 8- İsmail Söylemez, Geçmişten Günümüze Zazaca Dergiler: Kronoloji, Sorunlar ve Çözümler, r.175-191.
- 9- Ali Kemal Özcan, Zazaca (Dimili) Kürtçe'nin Bir Lehçesi Mi? Kelimelerin "Giz"inde Bir Dil Arayışı, r.193-206.
- 10- Burhanettin Dağ, Zazaca'nın Farsça ve Deylemi Dilleriyle Olan İrtibatı ve Akrabalığı, r.207-226.
- 11- Yaşar Aratemür, Arkaik Kaynaklardan Modern Kaynaklara Zazaca ve Zazalar, r.227-246.
- 12- Ahmet Kasımoğlu, Bitkilerin Zazaca Adlandırılması, r.247-262.
- 13- Zülfü Selcan, Zazaca Alfabe ve Alfabetik Sıralama, r.263-270.
- 14- Ercan Çağlayan, Osmanlı Belgelerinde Zazalar ve Zazaca Üzerine Notlar, R.271-290.
- 15- Fahri Pamukçu, Zazacada Dilbilgisi Zamanları, r.291-311.
- 16- Murat Alanoğlu-Muhammet Yücel, Dimili - Zaza Adı ve Tarihsel Gelişimi, r.313-326.
- 17- Mesut Keskin, Zazacadaki Alfabe Sorununa Bir Bakış ve Çözüm Önerisi, r.327-350.
- 18- Murat Varol, Zazaca Sözlükçülüğün Tarihi, Sorunları ve Çözüm Yolları, r.351-368.
- 19- Faruk İremet, Kimliğin Belirlenmesinde Anadilin Önemi!, r.369-384.
- 20- Hakkı Çimen, Zaza Dili Derslerinin Türkiye'de Kreş ve Okullarda Okutulması, r.375-384.
- 21- Ayetullah Karabeyeser, Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyonun Zazaca İçin Önemi, r.385-392.
- 22- Osman Özer, Zazaca Dil Derlemeleri, r.393-400.
- 23- Ahmet Kayıntu, Kaybolma Tehlikesi Karşısında Zazacanın Geleceği, r.401-412.
- 24- Hasip Bingöl, Sözü'nün Yazılı Serüveni: Zazakî Dil Çalışmaları Hakkında Bir Kritik, r.413-432.
- 25- Hıdır Eren, Dil ile İnsan Seferi Arasındaki İlişki, r.433-453.
- 26- Vehbi Türel, Zazakî'nin Geliştirilmesi İçin İlk Yapılması Gerekenler, r.455-462.
- 27- Nebi Butasım, Behistun Anıtında Geçen "Zazana" Kelimesine Dair Eleştirel Bir Yaklaşım, r.463-470.
- 28- Haydar Şahin, Zazaca Ad ve Soyadların Resmi Kayıt İçin Gramerine Uygun Yazılışı, r.471-482.
- 29- M. Fatih Çiçek, Siyaset Dili Olarak Zazaca, r.483-494.
- 30- Sadullah Koç, Zazacanın Dünya Dilleri Arasındaki Yeri Ve Konumu, r.495-502.
- 31- İbrahim Bukan, Uygarlık Tarihinde Zazalar, r.503-530.

2.4.3. II. Uluslararası Zaza Tarihi ve Kültürü Sempozyumu(04-06 Mayıs 2012)

- 1- Eberhard Werner, *Considerations About The Religions of The Zaza People/Zazaların Dinleri Üzerine Düşünceler*(Türkçe Çeviri), r.17-55.
- 2- Ali Dihkan, *خاستگاه اصلی و خاستگاه اولیه زازای / Zazaların İlk Yerleşim Yerleri ve Kökenleri*(Türkçe Çeviri), r.56-77.
- 3- Elaheh Taghvaei, *مقایسه تطبیقی گویشهای زازایی و زازای / Aştîyani, Talişi ve Zazaca'nın Uygulamalı Mukayesesi* (Türkçe Çeviri), r.78-85.
- 4- Ali Kaya, *Tarihte Zazalar ve Zazaca*, r.86-104.
- 5- Abdullah Demir, *XIX. Yüzyılda Zazaların Nüfusu ve Demografik Yapısı*, r.105-145.
- 6- Kemal Akay, *Tarixê Zazaa de Şiire*, r.146-160.
- 7- Mehmet Tüzün, *Désımu De Deyri-Lawuki-Şuari-Hewai*, r.161-194.
- 8- Abdulaziz Beki, *Filolojik Açıdan Zazaca'nın Yapısı*, r.195-203.
- 9- İsmail Söylemez, *Üst Kültür-Alt Kültür Etkileşimi Bağlamında Zazaca'nın Dilsel Yeterlilik Sorunsalı (Türkiye-İran Karşılaştırmalı Bir Örneklem Denemesi)*, r.204-2016.
- 10- Fahri Pamukçu, *Zazakiye Özgünlük Kazandıran Eril-Dişil Algısı*, r.217-231.
- 11- Mesut Keskin, *Orta Ve Eski İrani Dillerin Zazacaya Tuttuğu Işık*, r.232-252.
- 12- Burhanettin Dağ, *Bazı Zaza Atasözlerinin Kısa İzahı ve Diğer Milletlerin Atasözleriyle Karşılaştırması*, r.253-269.
- 13- Yaşar Aratemür, *Zazaca'nın Temel Kelime Hazinesinden Bazı Kelimelerin Diğer Hint Avrupa Dilleri ile Karşılaştırılması*, r.270-285.
- 14- Ercan Çağlayan, *Zaza Tarihinin Kaynakları [Arap ve Osmanlı Kaynakları]*, r.286-301.
- 15- Hasan Kalcık, *Fekî Çewlîgî de Antişî Karan (Fîlan)*, r.302-328.
- 16- Ahmet Kayıntu, *Molla Mehmet Demirtaş'ın Zazaca Divanı*, r.329-345.
- 17- M. Fatih Çiçek, *Dünyada Ana Dilde Eğitim Deneyimleri ve Zaza Dilinde Ana Dilde Eğitim Talepleri Üzerine Bir Değerlendirme*, r.346-365.
- 18- Bîlal Zîlan, *Tarixê Xonamekerdişê Kirdan*, r.366-397.
- 19- Ebru Elpe, *Zaza Kültürünün Kökenleri*, r.398-407.
- 20- Mehmet Yazıcı, *Aleviliğe Etnik Yaklaşımlar: Zazalar - Alevilik İlişkisi*, r.408-425.
- 21- Nebi Butasım, *Zaza Sanatı – Bingöl Örneği*, r.426-437.
- 22- Sadullah Koç, *Sözlü Olarak Yaşam Bulan Zazaca'nın Kültür Ve Yaşamla İlişkisi*, r.438-443.
- 23- Abdulmelik Vergi, *Zazalarda Zaman Mefhûmu ve Zaza Kültüründeki Yeri*, r.444-464.
- 24- Bedrettin Basuğuy, *19. Yüzyılda Bir Zaza Kadın Şair: Heyran Xanım Dünbülî*, r.465-477.

- 25- Ramazan Korkut-Abdullah Bedeva, *Genel Dilbilim Kapsamında İlk Dönem Arap Dilbilim Çalışmaları Örneğinde Zaza Dilbilim Çalışmalarında Metodolojik Bir Yaklaşım*, r.478-489.
- 26- Fevzi Rençber, *Zazaca Konuşan Alevilerin Etnik Kimliği Üzerine Bir Değerlendirme*, r.490-499.
- 27- Nusrettin Bolelli, *Zazaca Kitapların Tanıtımı*, r.500-516.
- 28- Osman Özer, *Teknolojiye Yenik Düşen Kelimeler*, r.517-524.
- 29- Süleyman Karacelil, *Eğitim Kültür İlişkisi: Zaza Atasözlerinde*, r.525-540.
- 30- Abdulmuttalip Arpa, *Zazaca'nın Kürtçe'yi Anlama Yeterliliği*, r.541-554.
- 31- Mehmet Kaya, *Zazalarda Aşiret Geleneği: Gökdere ve Kasıman Aşiretleri Örneği*, r.555-564.
- 32- Vehbi Türel, *Zazakî Masal, Hikâye ve Roman Kitaplarının Hazırlanması*, r.565-572.
- 33- Mustafa Kırkız, *'Meftûn' Mahlasıyla Ünlü Bir Dünbüf Edibi: Abdurrezzak Beg*, r.573-583.
- 34- Hasip Bingöl, *Dilin Terbiye Edilmesi: Makine, Fabrikasyon ve Yalnızlık*, r.584-583.
- 35- Alaaddin Yüksel - Abdulvahab Baydaş - Ali Rıza Kurtaran, *Bingöl Yöresinde Yaşayan Zazalarda Yaylacılık Geleneği*, r.603-611.
- 36- Hıdır Eren, *Dersim'in Sosyal Yaşamında "Qol, Salesor, Cırm Ve Kelepur" Kavramları*, r.612-624.
- 37- Murat Varol, *Zazalarda Mevlid ve Sîyer Geleneği*, r.625-653.
- 38- Ahmet Kasımoğlu, *Xoybûn de Cayê Kirdan*, r.654-676.
- 39- Mehmet Tıraşçı, *Zazaca Mevlidler ve Müzikal Olarak İcra Ediliş Tarzları*, r.677-688.
- 40- Nevzat Anuk, *Kürt Gazeteciliği ve Zazaca*, r.689-712.
- 41- Zelal Özağaçhanlı, *Siverek ve Çevresinde Yaşayan Zazalarda Doğum Geleneği*, r.713-729.
- 42- Mehmet Ali Demirdağ, *Merkez Şivesinin Batı Sınırlarındaki Govdere Ağzının Sesbilimsel Yönden İncelenmesi*, r.730-750.
- 43- İlyas Arslan, *Zazaca'da Partikeller*, r.751-771.
- 44- Ahmet Kırkan, *Mewlîdê Zazakî û Mewlîdê Mela Kamîlê Puexî; Hete Edebîyate Qlasîkî ra Qrîtîkêk*, r.772-792.
- 45- Farız Yıldırım - Bilgütay Dursunoğlu, *Ad Alınır mı Verilir mi? Bingöl'deki Soyadları Bağlamında Bir Çalışma*, r.793-812.
- 46- Ramazan Korkut, *İslam Dini Temelinde Dilbilim Açısından Arapçanın, Kelime Varlığı Alanında Zazaca'ya Etkisi*, r.813-852.
- 47- Rıdvan Dolgun, *Türkiye'de Zazaca Nerelerde Konuşuluyor*, r.853-860.
- 48- İbrahim Dağılma, *A Menda Mar Muslumantira*, r.860-863.

2.4.4. Medrese ve İlahiyat Kavşağında İslami İlimler(Uluslararası Sempozyum), (29 Haziran-1 Temmuz 2012)

Gotarên vê sempozyûmê di du cildan de hate weşandin. Bi gelek zimanan gelek gotar tê de cih girtine. Yên rasterast bi kurdolojîyê re têkildar û yên

nerasterasta bi kurdolojîyê re têkildar hene. Me tenê çend ji wanê rasterars bi kurdolojîyê re têkildar bijart.

1. Tehsîn İbrahim Doskî, *Şeweyên Xwandina li Medresên Kurdistanê Devera Badînan Wek Nimûne*, r.101-110.
2. Zeynelabidin Zinar, *Di nava Medreseyan Kurdî de Girîngîya Medreseya Axtepeyê*, r.111-138.
3. Nurettin Beltekin, *Vera Modernbîyayîşî de Medreseyê Rojhelatî/Şerqî*, r.139-154.
4. Bülent Akot, *Nurşin Medresesinin Yetiştirdiği Mutasavvıflar*, r. 205-216.

2.4.5. Toplumsal Barışın Sağlanması ve Sonrası Sempozyumu(11-12 Haziran 2015)

Gotarên vê sempozyûmê çap nebûne. Hin ji wan gotaran ev in;

1. Hasan Çiftçi, *Kürdoloji Akademiasının Sorunları*.
2. Murat Varol, *Türkiye'deki Üniversitelerde Kürtçe ve Zazaca Üzerine Yapılan Çalışmalara Dair Bir Değerlendirme*.
3. Nesim Sönmez, *Di Zanîngehan de Pirsgirêkên Beşa Ziman û Edebîyata Kurdî*.
4. Ahmet Kırcan, *Mardin Artuklu Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü'nün Zazaca Lehçesine Katkıları; Eğitim-Öğretim ve Yayın Kapsamında Bir İnceleme*.

2.4.6. Mevlana Hâlid-i Bağdâdî ve Hâlidiliğin Bingöl ve Çevresi Üzerindeki Etkisi (04-05 Mayıs 2017)

Sempozyum di 4 û 5ê Gulana 2017an de weke sempozyumeke neteweyî hat lidarxistin. Sempozyum ji aliyê Fakulteya Îlahîyata Zanîngeha Bîngolê ve hat amadekirin. Di vê sempozyûmê de tevê rûniştina nixandîne bi tevahî 43 gotar gotar hatin pêşkêşkirin. Hemû gotarên wê di pirtûka sempozyumê de hatin çapkirin. Gotarên ku hatin pêşkêşkirin bi taybetî du mijarên sereke dihewandin. Yek jê jîyan, xebat, têkoşîn, berhem û tesewufa Mewlana Xalidê Şehrezorî bû. Gelek gotar bi hûrgulî û hin ji wan jî bi berawirdî li ser raman û felsefeya Mewlana Xalid sekinin. Ya duduyan jî bi taybetî şaxê Xalidîtiyê li Bîngolê bû. Bîngol jî yek ji wan herêman e ku di bin bandora Mewlana Xalid de gelek xebat û xizmet lê hatiye kirin. Loma di vî warî de cîyekî girîng e. Hin gotar û lêkolîn jî bi taybetî li ser alimên vê deverê yên têkildar bi Mewlana Xalid re û li ser xebatên wan bûn.

Vêca li vir em neşên navên hemû gotaran binivîsin û pêwîst nîne. Eger em Mewlana Xalidê Şehrezorî wek alim û mutesewifekî kurd qebûl bikin, vêca hemû xebatên vê biwarê dikevin binbeşên kurdolojîyê. Loma ev berhem, ji aliyekî tarîxa kurdan vedikole, ji aliyê duyem, kesayetekî kurd ê girîng ronî dike. Loma ev jî weke sernaveke biçûk bû mijara lêkolîna me. Sempozyum weke pdf jî di malpera zanîngehê de cih digire.

2.5. Weşanên Zanîngehê

2.5.1. Diwon Cepexçuri

Nivîskarê vê berhemê Abdulaziz Bekî ye. Bi tevayî di dîwanê de ji 130 helbestan zêdetir helbest hene. Zimanê helbestan zazakî, erebî û tirkî ne. Helbestvan di helbestine xwe de navê Azîz bi kar anîye, hin helbestên wî jî bê nav û nişan in. Dîwan bi edîtorîya Murat Varolî di sala 2015an jî nav weşanên zanîngehê der çûye.

2.5.2. Gramera Çepaxçûrî

Berhem di sala 2015an de ji nav weşanên Zanîngeha Bîngolê de derçûye. Li ser rêzimana Zazakî agahîyên girîng dihewîne. Nivîskarê wê Abdulaziz Bekî ye.

2.6. Xebatên Dîtir

2.6.1. Pirtûkên Dersên Ziman û Zaravayên Zindî yên li Tirkîyeyê

Ev pirtûk ji aliyê wezaretê perwerdehîyê ve tê çapkirin û xwendin. Di sala 2017an de wezaret biryar da; pirtûkên ku ji bo dersên Ziman û Zaravayên Zindî yên li Tirkîyeyê ku li dibistana navîn di pola 5, 6, 7 û 8an de tên dayîn bi taybet yên zazakî, ji layê Zanîngeha Bîngol ve tên amadekirin. Zanîngeha Bîngolê (başa ziman û edebîyata zazakî) jî wana sê heb amade kirine û ev çap bûne, ya çaran li ber çapê ye. Amadekirina pirtûkên kurdî yên bo perwerdehîya dibistanan, cara yekem li Zanîngeha Artûklûyê hatibû amade kirin. Piştî wezara perwerdehîyê ev kar, ji bo kurmançî teslîmî komeke mamosteyên li Batmanê kir û ji bo zazakî jî, ev amadekarî radestî hin mamoste û akademîsyenên Zanîngeha Bîngolê kiriye.

2.6.2. Laser

Laser fanzînek e ku xwendekarên beşa Ziman û Edebîyata Kurdî û beşa Ziman û Edebîyata Zazakî di bin banê Kulûba Ziman û Wêjeyê ku kulûbek ji kulûben zanîngehê ye diweşînin. Tê de nivîsên wek ceribîn, helbest, çîrok, werger, folklor, û hwd. hatine nivîs têne weşandin. Heta niha çar hejmar der çûye. Hejmara pêncan dê di demeke nêzik de biweşe. Laser bi kurmançî û zazakî xebatên xwendekaran diweşîne.

Encam û Helsengandin

Hate dîtir ku li Zanîngeha Bîngolê di nava çar salan de (2014-2018) tibabek xebatên derbarê kurdolojîyê de hatine kirin.

Di serî de bernameyên dualî (bîtez û bêtez/kurmançî û zazakî) yên mastera kurdî gelek xwendekar hatine perwerde kirin, gelek tez derçûne û ev demajo bi awayekî çalak berdewam e.

Li Zanîngeha Bîngolê, çalakîyên wek sempozyûm, panel û konferansên rasterast bi kurdolojîyê ra têkildar, piştî sala 2015an ve nehatine kirin. Ev sempozyûma ku di 2015an da bi pêvajoya çareserîyê re 'eleqedar bû jî nehatiye çapkirin. Ev rewşên neyînî, rasaterast bi hilweşîna pêvajoyê re têkildar e. Herwiha

vebûna beşên kurdî û vebûna enstîtuya zimanên zindî jî, parçek ji projeya pêvajoya aşîtiyê bû. Loma em dikarin damezrandina beşên kurdî, lawazbûna wan û xurtbûna wan bi vê pêvajoyê re têkildar bihesibînin. Niha jî beşên kurdî perwerdehiyên xwe berdewam dikin, lê ji layê dewlemendkirina beşan bi mamosteyan hema hema hatiye raddeya sekinînê.

Li gorî salan dema em li mezûnên mastera kurdî ya bitez dinihêrin herî zêde di 2017an de xwendekar derçûne. Ji mastera zazakî ya bitez jî sala herî zêde ku mezûn daye 2015 e.

Di nav tezên mastera kurdî ya bitez de herî zêde edebîyata klasîk hatiye xebitandin. Di nav tezên mastera zazakî ya bitez de herî zêde edebîyata gelêrî hatîye xebitandin.

Di nav projeyên mastera kurdî ya bêtez de herî zêde edebîyata gelêrî hatîye xebitandin. Xebatên vê bernamêyê di 2012an de hatiye destpêkirin. Herî zêde xwendekar di sala 2013an de mezûn bûne. Hindik ji xwendekarên vê bernamêyê jî di 2014an de mezûn bûye. Piştî 2014an xwendekarên ku di vê bernamêyê de mezûn bibin tune. Enstîtuyê piştî 2016an xewdekarên mastera kurdî ya bêtez wernegirtiye.

Di nav tezên mastera zazakî ya bêtez de herî zêde xebat li ser zimannasîyê hatine kirin. Xebatên vê bernamêyê di 2012an de hatine destpêkirin. Herî zêde xwendekar, herwekî ya kurdî, di sala 2013an de mezûn bûne. Berovajî mastera kurdî ya bêtez, ya zazakî ji 2013an heta 2018an, hindik be jî mezûn dane. Ango ev bername bo zazakî çalaktir xebitîye.

Ji bo tezên lîsansê, di herdu beşan de jî tezên herî zêde di qada edebîyata gelêrî de hatine amade kirin.

Di sempozyûma “Kimlik, Kültür ve Değişim Sürecinde Osmanlı’dan Günümüze Kürtler Uluslararası Sempozyumu” de gotarên hatine pêşkêşkirin pîranî bi tirkî hatine nivîsîn. Di nava 56 gotarên ku di pirtûka sempozyomê de hatine weşandin de tenê 7 gotar bi kurdî hatine nivîsîn.

Di du sempozyûman de ku li ser zazakî hatine kirin (Uluslararası Zaza Tarihi ve Kültürü Sempozyumu 1 û 2) bi tevahî 79 gotar hatine weşandin, ji van gotaran tenê 5 heb bi zazakî ne. Zimanê gotaran pîranî tirkî ye.

Heta niha du pirtûk ji layê zanîngehê ve hatine çapkirin. Yek jê dîwaneke zazakî ye, ya din jî gramera zazakî ye. Nivîskarê herdu berheman jî Abdulaziz Beki ye.

Berhemên perwerdehiyê bo dibistanan ên zazakî ji 2017an ve li zanîngeha Bîngolê têne/hatine amade kirin. Amadekirina pirtûkên kurdî yê bo perwerdehiya dibistanan, cara yekem li Zanîngeha Artûklûyê hatibû amade kirin. Piştî wezaretê perwerdehiyê ev kar, ji bo kurmancî teslîmî komeke

mamosteyên li Batmanê kir û ji bo zazakî jî, ev amadekarî radestî hin mamoste û akademîsyenên Zanîngeha Bîngolê kirîye.

Li Zanîngeha Bîngolê bernameya doktorayê jî bi du alî tê meşandin. Bi taybet doktoraya kurdî di nava sê salan de karekî gelek mezin daye ber xwe. 25 xwendekarên doktorayê ji bo zanîngeha li Bîngolê şoleke serkeftî ye.

Dema em berê xwe didin naveroka tezên masterê, gelek qadên kurdolojîyê derdikevin pêşberî me. Bi taybet di warê ziman û edebîyatê de, gelek qad û beşên jihevçihê hatine şuxulandin û berhemên girîng derketine holê.

Di tezên mastera bêtez û di tezên lîsansê de bi dehan numûneyên cihêreng û ji erdnîgarîyên jihevçuda folklorê kurdan hatiye tomarkin. Hêjaye ku ev berhem, werin ser hev bêne çapkirin, ji bo arşîva folklorê kurdî.

Weşanên derbarê kurdolojîyê de hatine kirin ên vê zanîngehê, li gor qamet û ebada xwe hindik nînin. Di gelek kovaran de nivîsarên akademîk çap bûne. Kovareke serbixwe vî şolî bi rê ve dibe û sempozyûmên navneteweyî hatine lidarxistin li vê biwarê de. Ev jî hêja ye ku bala lêkolîner û peywendîdaran bikişîne.

Di tezên mastera kurdî de, ji bo xwendekarên kurdên bakur, ziman tenê kurdî-kurmancî ye. Hemû xwendekarên ku ji kurdîstana îraqê hatine bi elfabeya kurdîstana başûr û lehçeya xwe tezên xwe nivîsandine/dinivîsîn. Ango kurmancan bi kurmancî û soranan bi soranî nivîsandine. Ev kevneşopî ji bo kurmancî, di tezên lîsansê de jî bi vî rengî ye. Di projeyên mastera bêtez a kurdî de heman qaîde tune. Lewra ev proje, piranî bi tirkî hatine nivîsîn. Hem di mastera zazakî de hem jî di tezên lîsansê yên zazakî de, tezên ku bi zazakî hatine nivîsîn jî hene û tezên bi tirkî hatine nivîsîn jî hene. Xebatên kurdolojîyê yên gotaran cûrbicûr e. Bi kurmancî, zazakî, îngilîzî, ‘erebî, farsî, soranî û tirkî em rastî gotarên li ser kurdî-kurdolojîyê yên ku li bin banê Zanîngeha Bîngolê hatine çapkirin, tên.

Ji ber ku heta niha bernameyên doktorayê mezûn nedaye, em nikarin analîzekê li ser wan bikin. Xwendekarên pêşîn wê di payîza 2020 karibin tezên biparêzin. Ancex piştî wê gavê em ê karibin hin şîroveyan bo tezên doktorayê bikin.

Tiştê herî bi êş ew e ku dema xwendekarên ku lîsansa kurdî diqedînin, nikarin di qada xwe de karên xwe pêk bînin. Ango nikarin bibin mamosteyên kurdî yên fermî. Lewra her sal 2-3 kes tenê tene te’yîn kirin. Ev jî cîyê xebînetê ye û astengek e li ber pêşveçûna xebatên bi vî rengî.

Çavkanîyên Sereke

Çağlayan, E. (2017). Zazalar: Tarih, Kültür ve Kimlik, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Jan Vandeburie, (çev.) Bedrettin Basuğuy. (2013). “O, İslam’ın Zaferi İçin Ne Çok Gayretliydi!” Selahaddin-i Eyyubi’nin Kudüs Haçlı Krallığı’na Karşı Uyguladığı

- Strateji(1171-1187)*, c.1, hj.1, r.147-158, Bîngöl: Bîngöl Üniversitesi İlahiyat Dergisi Fakültesi.
- Kimlik Kültür ve Değişim Sürecinde Osmanlı'dan Günümüze Kürtler Sempozyumu (2013), (Edt. Cengiz Yıldız), Bîngöl: Bîngöl Üniversitesi Yayınları.
- Bruinessen, M. V. (2012), *Kürdolojinin Bahçesinde* (Wer. M. Topal). Çapa 1em. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kaya, M. S. (2014). Zaza Kürtleri, İstanbul: Rûpel Yayınları.
- Mela Elîyê Teremaxî. (2018), *Tesrîfa Teremaxî*, (Metn û Analîz: Merdan Newayî), İstanbul: Nûbihar.
- Alakom, R. (1987), *Kürdoloji Biliminin 200 Yıllık Geçmişi (1787-1987)*, İstanbul: Weşanên Deng.

Çavkanîyên Elektronîkî

- Roşan lezgîn, <http://www.zazaki.net/>
- Nurullah Alkaç, <http://imp-news.com/tr/news/30517/universitelerde-kurdoloji-3>
- <http://www.artuklu.edu.tr/yasayan-diller-enstitusu/enstitumuz>
- <http://www.bingol.edu.tr/tr/universitemiz/genel/tarihce>
- <http://www.bingol.edu.tr/tr/akademik/enstituler/yasayan-diller-enstitusu/genel-bilgi>
- <http://www.bingol.edu.tr/tr/akademik/fakulteler/fen-edebiyat-fakultesi/bolumler/dogu-dilleri-ve-edebiyati-bolumu/genel-bilgi>
- <http://www.bingol.edu.tr/tr/akademik/fakulteler/fen-edebiyat-fakultesi/bolumler/dogu-dilleri-ve-edebiyati-bolumu/ana-bilim-dallari/kurt-dili-ve-edebiyati>
- <http://www.bingol.edu.tr/tr/akademik/fakulteler/fen-edebiyat-fakultesi/bolumler/dogu-dilleri-ve-edebiyati-bolumu/ana-bilim-dallari/zaza-dili-ve-edebiyati>
- <http://www.bingol.edu.tr/tr/arastirma/dergiler/yasayan-diller-enstitusu-dergisi/dergi-yonetimi>